

بسمه تعالی

موضوع :

تأثیر گزارش حسابرسی بر بازده سهام

نام استاد :

نام دانشجو :

شماره دانشجویی :

فهرست مطالب :

4	چکیده :
5	مفهوم حسابرسی
9	تاریخچه :
15	انواع حسابرسی
15	پیش حسابرسی
16	کنترل داخلی
18	کنترل داخلی و عملیات حسابرسی
20	وظایف حسابرس در مورد کنترل داخلی
22	کسب اطلاع از کنترل های داخلی
25	برنامه حسابرسی صورت های مالی
25	اسناد پرداختنی
26	روش های کار
26	سرکاربرگ ها
27	اثبات وجود و ارزش
27	اسناد دریافتنی
28	روش های کار
29	سرکاربرگ ها
29	دفاتر قانونی

30	رسیدگی ها
31	تأثیر گزارش حسابرسی بر بازده سهام
32	نقش حرفه حسابرسی در جامعه
35	هدف حسابرسی و انواع اظهار نظر حسابرسی
36	تأثیر اظهار نظر حسابرس بر فعالیت شرکتهای
37	اطلاعات حسابداری و قیمت سهام
38	ارتباط بین سود و ارزش سهم در شرایط اطمینان و بازار کامل
39	ارتباط بین سود و ارزش سهام در شرایط عدم اطمینان و بازار ناقص
40	تأثیر اظهار نظر حسابرسان بر قیمت سهام
42	مواردی از تحقیقات انجام شده در رابطه با گزارشهای حسابرسی قیمت و بازده سهام
43	بررسی های آماری
47	تحلیل یافته ها
50	آزمون فرضیه
51	قضاوت و تصمیم گیری
54	نتیجه بررسی
58	یادداشت ها
59	منابع و مأخذ تحقیق

چکیده :

حسابرسی یک فرایند بررسی است که توان تولید اطلاعات قضاوتی مفید دارد و عموماً منجر به تولید اطلاعات جدید اقتصادی نمی شود ، بلکه می توان ارزش اطلاعات اقتصادی تهیه شده بوسیله فرایند حسابداری را تأیید نمایند و با عدم تأیید خود باعث کاسته شدن ارزش اطلاعات تهیه شده گردد. در واقع برای سهامداران آگاه نتیجه ارزیابی شرکتها توسط حسابرسان دارای پیام ویژه ای است . اگر تعداد اینگونه سهامداران از اکثریت قابل توجه برخوردار باشد انتظار این است که موارد مشروط ، مردود یا عدم اظهار نظر تأثیر منفی بر روی بازده قیمت سهام بگذارد . با توجه به نتیجه پژوهش ، که عدم رابطه معنی دار بین اظهار نظر حسابرس و بازده سهام را نشان می دهد ، گسترش کارایی و بهره برداری لازم از گزارش های حسابرس در گرو توسعه بستر بازار مالی ، مقررات و تحقیقات در زمینه های زیر می باشد :

1. توسعه فعالیت سازمان بورس اوراق بهادار در جهت بررسی اظهار نظر های حسابرسی و گسترش شفافیت اطلاعاتی بمنظور انعکاس و ارائه هر چه بهتر اظهار نظر گزارشهای حسابرسی به سهامداران .
2. بهینه سازی قوانین مالی و اقتصادی فعلی بویژه قانون تجارت ، بمنظور تقویت جایگاه قانونی حسابرسی و اظهار نظر آن .
3. ارائه آموزشهای لازم از طرف سازمانهای ذی ربط خصوصاً سازمان بورس اوراق بهادار برای سهامداران و علاقه مندان در جهت افزایش آگاهی عمومی و استفاده مطلوبتر از گزارش حسابرس و اظهار نظر آن و همچنین زمینه سازی جهت گسترش فرهنگ پاسخگوئی در جامعه و ایجاد جایگاه مناسب برای حسابرسی .

4. ایجاد الزامات سرمایه یا پشتوانه قانونی جهت اجرای بموقع تکالیف مجامع عمومی ناشی از گزارش حسابرس و ارائه اطلاعات صحیح بهنگام به بازار سرمایه .

5. تقویت بازار سرمایه با وضع قوانین و مقررات مناسب و گسترش آگاهی مردم از طریق رسانه ها در خصوص اهمیت سرمایه گذاری در بورس اوراق بهادار تهران و ارتباط آن با سایر بازارهای سرمایه .

6. انجام مطالعات گسترده در زمینه های مختلف به ویژه :

- شناسایی استفاده کنندگان واقعی خدمات حسابرسی در ایران .
- بررسی و ریشه یابی دلایل عدم اطلاع و استفاده از خدمات حسابرس بویژه در مورد سهامداران جزء .
- سنجش آماری میزان اثر بخشی استانداردهای حسابداری و حسابرسی کشور در بازار سرمایه ایران .
- سنجش حساسیت بازار سرمایه نسبت به بندهای شرایط مندرج در گزارش حسابرس و بازده سهام .

مفهوم حسابرسی

حسابرسی به مفهوم اعم کلمه عبارت از هرگونه رسیدگی است که به منظور تائید یا اظهارنظر نسبت به درستی هرگونه مدارک و اسناد مالی توسط شخصی مستقل از تهیه کننده یا تهیه کنندگان آن مدارک و اسناد به عمل آید - چنین رسیدگی علاوه بر تجزیه و تحلیل مدارک و اسناد موردنظر و تطبیق آنها با مستندات اولیه، طبعاً شامل پژوهش در اطراف چگونگی معاملاتی که

اسناد و مدارک مذکور نشان دهنده^۴ نتایج حاصله از آنها است و به طور کلی هرگونه اقدامی که برای نیل به هدف فوق لازم باشد نیز خواهد بود.

پشت این تعریف دنیای حرفه‌ای گسترده‌ای وجود دارد. در سیستم اقتصادی امروز دنیا، انتقال و گزارش اطلاعات مالی و اقتصادی صحیح به مراکز تصمیم‌گیری دارای اهمیتی شگرف است. یکی از خصوصیات این اقتصاد گسترده وجود سازمان‌های بزرگ دولتی و خصوصی است که با سرمایه‌های هنگفت و گاه بسیار هنگفت فعالیت‌های اقتصادی به خصوصی را در یک منطقه یا در سرتاسر کشور و یا حتی در اقصی نقاط جهان اداره می‌کنند. برای مدیرانی که در رأس این سازمان‌های وسیع قرار دارند امکان نظارت بر تمام جزئیات کار در کارگاه‌ها و ادارات و شعب چنین مؤسسات بزرگی وجود ندارد. و بنابر این ناچار هستند داوری خود را نسبت به نیک و بد جریان امور، و همچنین تصمیماتی را که در رابطه با طرح‌ها و برنامه‌های آینده اتخاذ می‌کنند، بر مبناء گزارش‌های مالی و اطلاعات دیگری که از ناحیه^۵ دستگاه و یا خارج از آن به دست آنها می‌رسد بنیان نهند.

همچنین سهام‌داران خرد و درشت که احتمالاً اندوخته‌های سالیان دراز خود را در اختیار شرکت های سهامی گوناگون می‌گذارند برای آگاهی از چگونگی اداره سرمایه‌های خود و اطمینان از درستی عمل و کارائی مدیران و گردانندگان امور این شرکت‌ها هیچ وسیله^۶ دیگری جز صورت‌های مالی و گزارش‌های سالیانه هیئت مدیره و توضیحاتی که ممکن است در مجمع عمومی در اختیار سهام‌داران قرار داده شود ندارند. دولت نیز که سهمی عمده از منابع مالی ملی را به صورت‌های گوناگون برای انجام وظایف و برنامه‌های خود به مصرف می‌رساند، از بررسی اطلاعات مالی و آماری برای اطمینان از درستی پیدایش و صرف این منابع و وجوه بی‌نیاز نیست. به علاوه قسمت عمده درآمد داخلی دولت از طریق وصول مالیات بر درآمد شرکت‌ها و سایر اشخاص حقوقی و دارندگان

مشاغل و مؤسسات به‌دست می‌آید. طبیعی است که در این زمینه هم دولت نیاز به اخذ و تحصیل گزارش‌های دقیق مالی مربوط به این مؤسسات و اشخاص دارد.

کیست که بگوید این اطلاعات مالی که به‌صورت ترازنامه‌ها و صورت‌های سود و زیان و منابع و مصارف وجوه و انواع و اقسام جداول اطلاعاتی پیوست آنها و تعدیلاتی که در ارقام به‌عمل آمده، یا باید به‌عمل آید، درست است و می‌توان به آن اعتماد داشت و روی آن حساب کرد؟ نظام اقتصاد جهان امروز بر مبناء مطالعه عمیق فعالیت‌های صنایع و مؤسسات بازرگانی و خدماتی و اطلاع دقیق از ارقام مربوط به نتایج حاصله از این فعالیت‌ها استوار است. موفقیت و بهبودی اقتصاد کشور، چه در جریان فعالیت‌های روزانه و چه در اجراء برنامه‌های بلند مدت، منوط به گزارش صحیح اطلاعات مالی است. چگونه باید نسبت به درست بودن یا حداقل قابل قبول بودن این اطلاعات مالی و محاسبه صحیح این همه آمار و اعداد و ارقام اطمینان لازم حاصل شود؟ سهمی عمده از پاسخ به این سؤال‌ها مربوط به چگونگی وظیفه‌ای است که حساب‌برسان در امر رسیدگی به این گزارش‌ها و اطلاعات و آمار ایفاء می‌کنند.

همچنین سهام‌داران خرد و درشت که احتمالاً اندوخته‌های سالیان دراز خود را در اختیار شرکت های سهامی گوناگون می‌گذارند برای آگاهی از چگونگی اداره سرمایه‌های خود و اطمینان از درستی عمل و کارائی مدیران و گردانندگان امور این شرکت‌ها هیچ وسیله دیگری جز صورت‌های مالی و گزارش‌های سالیانه هیئت مدیره و توضیحاتی که ممکن است در مجمع عمومی در اختیار سهام‌داران قرار داده شود ندارند. دولت نیز که سهمی عمده از منابع مالی ملی را به‌صورت‌های گوناگون برای انجام وظایف و برنامه‌های خود به مصرف می‌رساند، از بررسی اطلاعات مالی و آماری برای اطمینان از درستی پیدایش و صرف این منابع و وجوه بی‌نیاز نیست. به‌علاوه قسمت عمده

درآمد داخلی دولت از طريق وصول ماليات بر درآمد شرکتهای و ساير اشخاص حقوقی و دارندگان مشاغل و مؤسسات به دست می آید. طبیعی است که در این زمینه هم دولت نیاز به اخذ و تحصیل گزارشهای دقیق مالی مربوط به این مؤسسات و اشخاص دارد.

کیست که بگوید این اطلاعات مالی که به صورت ترازنامه ها و صورتهای سود و زیان و منابع و مصارف وجوه و انواع و اقسام جداول اطلاعاتی پیوست آنها و تعدیلاتی که در ارقام به عمل آمده، یا باید به عمل آید، درست است و می توان به آن اعتماد داشت و روی آن حساب کرد؟ نظام اقتصاد جهان امروز بر مبناء مطالعه عمیق فعالیت های صنایع و مؤسسات بازرگانی و خدماتی و اطلاع دقیق از ارقام مربوط به نتایج حاصله از این فعالیت ها استوار است. موفقیت و بهبودی اقتصاد کشور، چه در جریان فعالیت های روزانه و چه در اجراء برنامه های بلند مدت، منوط به گزارش صحیح اطلاعات مالی است. چگونه باید نسبت به درست بودن یا حداقل قابل قبول بودن این اطلاعات مالی و محاسبه صحیح این همه آمار و اعداد و ارقام اطمینان لازم حاصل شود؟ سهمی عمده از پاسخ به این سؤال ها مربوط به چگونگی وظیفه ای است که حساب رسان در امر رسیدگی به این گزارش ها و اطلاعات و آمار ایفاء می کنند.

امروزه در بسیاری از کشورهای جهان و تا اندازه ای در کشور ما نیز، صورتهای مالی حساب رسی شده وسیله مناسبی برای نقل و انتقال و ابلاغ اطلاعات صحیح و به موقع و به مورد مالی در خصوص مؤسسات و شرکتهای و بانک ها و حتی اشخاص عمده از قبیل مقاطعه کاران و بالاخره دستگاه های دولتی و در نهایت امر دولت مرکزی تلقی می شود. منظور از صورتهای مالی حساب رسی شده، ترازنامه و صورت سود و زیان و ساير جداول و یادداشت های مربوطه است که به وسیله یک یا چند حساب رس مستقل مورد حساب رسی قرار گرفته و □ عقیده حرفه ای □ این

حسابرس یا حسابرسان نسبت به درستی و قابل بودن آنها در طی گزارشی موسوم به گزارش حسابرسی ابراز شده باشد.

بسیاری از اصطلاحاتی که در زمینه دانش‌های حسابداری و حسابرسی مستقل به کار می‌روند در بادی امر به صورت ترجمه یا اقتباس از اصطلاحات و کلمات خارجی وارد زبان ما شده‌اند - از آنجا که این اصطلاحات برحسب آنکه از متون فرانسوی، انگلیسی و یا آمریکائی و غیره به زبان فارسی راه یافته باشند متفاوت می‌باشند، گاه تعمیمات و مفاهیم متفاوتی به ذهن خواننده القاء می‌شود، لذا در انتهای کتاب فرهنگ مختصری از لغات و اصطلاحات به کار برده شده درج گردیده است.

تاریخچه :

اگرچه حسابرسی به صورتی که امروزه مورد عمل و استفاده است دارای سابقه نسبتاً کوتاهی می باشد، ولی باید دانست که حسابرسی به مفهوم اعم کلمه، یعنی رسیدگی به حساب و کتاب، سابقه ای بسیار طولانی دارد، که مندرجاً با یک روند تکوینی به صورت کنونی درآمده است. مبداء شروع حسابرسی به زمانی برمی گردد که لزوم برقراری نوعی کنترل نسبت به عملیات و معاملات کسانی که به مباشرت دیگران اقدام به وصول و یا خرج وجوه متعلق به آنان می نمودند احساس گردید . این ضرورت به خصوص در مورد کنترل وصول و مصرف وجوه عمومی - یعنی مال حکومت، یا بیت المال یا خزانه - از دیرباز احساس گردیده و به همین علت سابقه بازرسی عملیات مقامات مالی در دستگاه‌های حکومتی و مملکتی بسیار قدیمی است. بدیهی است در آن روزگاران به علت ابتدائی بودن روش‌های حسابداری و مدارک و دفاتری که نگاهداری می شده است، و مهم‌تر از آن به علت ناپیچ بودن نسبی اعداد و ارقام و میزان و تعداد معاملات، وظایف شخص رسیدگی کننده بسیار

مختصر بوده و گاه به استماع توضیحاتی که توسط مباشران یا عمال مالی داده می‌شد محدود می‌گردید. شاید به همین علت در عرف و فرهنگ انگلوساکسون‌ها شخص رسیدگی کننده اصطلاحاً Auditor مشتق از کلمه لاتین Audire به معنی شنیدن و استماع کردن، نامیده می‌شود.

از قرن پانزدهم میلادی (یعنی قبل از آغاز سلطنت صفویان) که به دنبال رُنسانس، توسعه وسیعی در امور تجارت و بازرگانی جهانی به وجود آمده در نتیجه نیاز حاصل از افزایش میزان و تعداد معاملات، روش‌های حسابداری به تدریج تکامل یافت، و با ابداع روش دفترداری دو طرفه که اصول آن نخستین بار به سال ۱۴۹۴ میلادی در ونیز انتشار یافت، ثبت انواع و اقسام عملیات حسابداری امکان‌پذیر گردید. از طرف دیگر توسعه امور بازرگانی در یک سطح بین‌المللی، که خود گسترش خارق‌العاده‌ای در فعالیت‌های دیگری از قبیل بانک‌داری، کشتی‌رانی تجاری، بیمه و غیره را به همراه داشت، به کارگیری سرمایه‌های هنگفت به میزانی بیش از مقدورات انفرادی بازرگانان وقت را ضروری ساخت و در نتیجه این امر، انواع و اقسام مشارکت‌ها عرف گردید که به نوبه خود موجب تکامل بیشتر روش‌های حسابداری گردید. بدین ترتیب قبل از انقلاب صنعتی اروپا، گسترش نسبی فعالیت‌های اقتصادی و تکامل تدریجی روش‌های حسابداری به‌طور مسلّم در ایجاد حسابرس به صورتی که امروزه شناخته شده است (منتها با روش‌های ابتدائی تر) بسیار مؤثر بوده است، ولی با وجود آن، پیشرفت و رواج حسابرسی بیشتر مدیون اثرات اقتصادی انقلاب صنعتی، که به تدریج در طی قرن نوزدهم ظاهر گشت، می‌باشد.

گسترش فوق‌العاده فعالیت‌های اقتصادی در طی قرن نوزدهم ضرورت به‌کار افتادن سرمایه‌هایی به مراتب بیش از میزان‌های پیش را به‌وجود آورد و در نتیجه این ضرورت، و سودآوری عمده‌ای که فعالیت‌های جدید در بر داشت، شرکت‌های متعددی (به‌خصوص از نوع شرکت‌های سهامی) ایجاد

گردید و سرمایه‌های هنگفتی به دست اشخاص معدودی که به حساب خود، و همچنین از طرف سایر صاحبان سرمایه، در سمت مدیران این شرکت‌ها انجام وظیفه می‌نمودند سپرده شد. در چنین شرایط، به خصوص با توجه به اینکه فعالیت همه این شرکت‌ها همیشه موفقیت‌آمیز نبود، و در بعضی موارد خسارات عمده‌ای به صاحبان سرمایه وارد می‌گردید، لزوم استخدام مدیران کارآزموده به وسیله صاحبان این قبیل سازمان‌ها بیشتر احساس گردید و در نتیجه، طبقه صاحبان سرمایه و گروه گردانندگان این سرمایه‌ها در غالب موارد از یکدیگر متمایز شدند. این خود دلیل دیگری بود برای بهبود روش‌های حسابداری از یک طرف و اشاعه حسابرسان از طرف دیگر. لیکن از آنجا که نقطه نظر صاحبان سرمایه بیشتر در جلوگیری از هرگونه تقلب و سوءاستفاده مدیران و کارمندان که در استخدام آنان بودند خلاصه می‌شد، لذا وظیفه اساسی حسابرسان در این زمان عمدتاً کشف هرگونه تقلب و سوءاستفاده به شمار می‌آمد.

در انگلستان، که غالباً به عنوان زادگاه فن جدید حسابرسی شناخته می‌شود، در زمان انقلاب صنعتی و پس از آن، اصلاحات اساسی و بسیار گسترده‌ای در سیستم‌ها و روش‌های حسابداری به عمل آمد. با افزایش اهمیت و رونق کار شرکت‌های سهامی در این زمان، و انتقال وظیفه اداره امور مؤسسات صنعتی و تجاری از صاحبان سرمایه به مدیران حرفه‌ای، اصول و ضوابطی جهت بهبود امور مالی و حسابداری پایه‌گذاری شد، و برقراری یک سیستم کامل و مناسب حسابداری به منظور پیشگیری از سوءاستفاده‌ها و یا کشف به موقع آنها، و بالاخره برای تهیه گزارش‌ها و صورت‌های مالی مورد اعتماد و قابل اتکاء، بیش از پیش ضروری به نظر رسید. به تدریج که سهام‌داران شرکت‌ها علاقه بیشتری به بررسی صورت‌حساب‌های تنظیمی نشان دادند و بیشتر و بیشتر به اتکاء صورت‌های مالی و گزارش حسابرسان اتخاذ تصمیم نمودند، نیاز فراوانی به وجود حسابرسان ورزیده و

کاردان احساس شد. به این ترتیب، دیگر وجود حسابرسان آماتور برای رفع احتیاج تجارت و اقتصاد کشور کافی و مناسب به نظر نمی‌رسید، و حسابرسی متدرجاً به‌عنوان حرفه‌ای مستقل شناخته شد.

باید دانست که حسابرسی مستقل از زمانی که به‌صورت امروزی شناخته شده است اغلب توسط حسابداران عمومی یا حسابداران مستقل انجام یافته و پیشرفت و توسعه آن پا به پای توسعه و رواج حرفه حسابداری مستقل به‌وجود آمده است. حسابدار مستقل به شخصی اطلاق می‌گردد که به‌طور کلی انجام خدمات حسابداری و حسابرسی و سایر امور همانند با این خدمات را در قبال دریافت حق‌الزحمه (یعنی نه به‌صورت استخدامی) حرفه اصلی خود قرار داده و برای کسب اینگونه خدمات، همگان بتوانند به وی مراجعه نمایند.

این نوع حسابداران از دیرباز علاوه بر انجام حسابرسی‌های مستقل به امور دیگری نیز که با حرفه آنان هماهنگی داشته است، از قبیل تهیه صورت‌حساب‌های نهائی سالانه برای شرکت‌ها و مشارکت‌ها، رسیدگی به وضعیت و تصفیه امور اشخاص حقیقی و حقوقی ورشکسته و به‌طور کلی انجام هرگونه خدمات حرفه‌ای حسابداری و مالی، می‌پرداخته‌اند، و با وجود توسعه روزافزون حسابرسی در قرن نوزدهم، مع‌هذا تا زمانی که انجام حسابرسی در مواردی به‌موجب قوانین مختلف الزامی گردید، و در موارد دیگر به تدریج رواج و عمومیت یافت، قسمت اعظم فعالیت‌های حسابداران مستقل را خدماتی غیر از حسابرسی تشکیل می‌داد.

لیکن از اواخر قرن نوزدهم که انجام حسابرسی‌های حرفه‌ای به تدریج عمومیت بیشتری یافت، خدمات حسابرسی سهم بیشتری از فعالیت حسابداران مستقل را به خود اختصاص داده است، تا آنجا که امروزه، اگرچه خدمات جدیدی مانند رسیدگی‌های ویژه مالی، مشاوره‌های مالیاتی، پژوهش

و مطالعه در اطراف روش های سرمایه گذاری، تدوین و تنظیم و کمک در پیاده کردن سیستم های حسابداری مالی و صنعتی، خدمات کامپیوتری و غیره و جانشین بعضی یا قسمتی از فعالیت های پیشین مستقل شده، و خود موجب گسترش بیش از پیش حرفه حسابداری مستقل گردیده است، مع هذا اینک قسمت اعظم فعالیت اغلب حسابداران مستقل (یا لاقلاً مؤسسات عمده) را حسابرسی های مستقل تشکیل می دهد.

حرفه حسابداری مستقل خود در مقابل بعضی حرفه های علمی دیگر (از قبیل پزشکی یا حقوق) دارای سابقه نسبتاً کوتاهی است. بنا به تاریخ انجمن حسابداران خبره در انگلستان و ویلز، تعداد حسابداران مستقل در سال ۱۷۹۹ میلادی یعنی پایان قرن هجدهم، در شهر لندن، که در آن موقع شاید عمده ترین مرکز بازرگانی و مالی جهان به شمار می آمده، از یازده نفر تجاوز نمی کرده است و با وجود نیاز روزافزونی که در کشورهای متمدنی در طی نیمه اول قرن نوزدهم به خدمات این گونه اشخاص پدید آمد، مع هذا بنا به گفته یکی از بنیان گذاران انجمن فوق الذکر، که در تاریخ مذکور نقل گردیده است، تعداد حسابداران مستقل در سال ۱۸۷۰ میلادی در شهر لندن اندکی کمتر از پانصد نفر بوده است.

در آن ایام حرفه حسابداری مستقل به صورتی که بعداً پدیدار گردیده و به خصوص در سال های بعد از جنگ جهانی دوم توسعه یافته است وجود نداشت و علاوه بر آنکه استانداردهای حرفه ای مشخصی ایجاد نگردیده بود، به هر حال آن استانداردهائی نیز که بعضاً توسط حسابداران مستقل سرشناس آن زمان رعایت می گردید، عمومیتی نداشت و حتی فعالیت اصلی بعضی از کسانی که خود را از جمله کارهای دیگر، حسابدار مستقل نیز معرفی می کردند را عملاً امور دیگری از قبیل دلالی بورس یا حراج و کارهای وابسته دیگر تشکیل می داده است.

ایجاد و توسعه و پیشرفت حرفه حسابداری مستقل به‌صورتی که در طی قرن بیستم و به‌خصوص نیم قرن اخیر وجود داشته و دارد مدیون افکار روشن و حسن نیت و جدیت حرفه‌ای کسانی است که به منظور اعتلاء این حرفه و ایجاد و استقرار موازین شایسته حرفه‌ای در طی نیمه دوم قرن نوزدهم، نخست در نقاط مختلف اروپا و سپس در آستانه قرن بیستم در ایالات‌متحده آمریکا، اقدام به تأسیس مجامع متشکل حرفه‌ای نمودند.

فعالیت این مجامع در اوایل کار جنبه محلی داشت و اعضاء هر انجمن را بیشتر حسابداران مستقل شاغل در شهر یا ناحیه مربوطه تشکیل می‌دادند، لیکن به تدریج با تلفیق مجامع محلی، انجمن های حرفه‌ای وسیع‌تری به‌وجود آورده شد که در سطح ملی و مملکتی فعالیت نموده و علاوه بر نقشی که به تدریج در چگونگی تدوین قوانین مالی کشورها به عهده گرفتند، با ایجاد موازین و ضوابط حرفه‌ای و بالا بودن سطح اطلاعات اعضاء و داوطلبان عضویت خود، به‌خصوص اعمال کنترل حرفه‌ای و انضباطی نسبت به آنان، حرفه حسابداری مستقل را به‌صورتی که امروزه در کشورهای پیشرفته شناخته شده است، رهنمون شدند. امروزه در بیشتر کشورهای پیشرفته جهان، حرفه حسابداری مستقل تحت نظارت انجمن‌های حرفه‌ای به‌صورت متشکلی درآمدی است و در بعضی از کشورها علاوه بر مجامع حرفه‌ای اصلی، انجمن‌های دیگری نیز که در جهت اعتلاء بیشتر و پیشرفت شاخه‌های ویژه و تخصصی حسابداری فعالیت می‌کنند، تأسیس یافته است.

شاید مشهورترین این مجامع انستیتوی حسابداران خبره در انگلستان و ویلز (The Institute of Chartered Accountants in England & Wales) و انستیتوی حسابداران رسمی آمریکا (The American Institute of Certified Public Accountants) باشند، ولی مجامع عمده دیگری نیز در سایر کشورهای جهان و حتی در خود این دو کشور وجود دارند. همه

مجامع حرفه‌ای عمده به‌طور جهانی نیز فعالیت داشته و در سطح بین‌المللی اقدام به استانداردگذاری می‌کنند. پژوهش‌ها و بیانیه‌های این مجامع و تحقیقات و تجربیات انفرادی یا دسته‌جمعی اعضاء آنها موجب گردیده است که روش‌های حسابرسی نیز در طی سنوات به تدریج تکامل یافته و از فرم ابتدائی پیشین خود به روش‌های پیشرفته امروز تغییر یابد.

انواع حسابرسی :

در عمل افراد برحسب موضع و موقعیت خود و برحسب نوع و ماهیت صورت‌های مالی که ممکن است مورد بحث باشد با انواع مختلف حسابرسی برخورد می‌کنند.

پیش حسابرسی

□ پیش حسابرسی □ به آن‌گونه رسیدگی به اسناد و مدارک هر عمل مالی و حسابداری اطلاق می‌گردد که قبل از قطعی شدن عمل موردنظر انجام گیرد. اگرچه این نوع رسیدگی را ممکن است نسبت به کلیه عملیات حسابداری اعمال نمود، لیکن غالباً فقط در مورد اسناد هزینه، به‌خصوص در موارد مقاطعه کاری، معمول گردیده و طی آن ممیز (یا بازرس یا ممیز حساب) اسناد موردنظر را قبل از عمل پرداخت از لحاظ رعایت مقررات مربوطه، اعتبارات بودجه‌ای مصوب و داشتن مجوز خرج و غیره رسیدگی کرده و در صورتی که سند دارای شرایط لازم باشد، برای صدور اجازه پرداخت نزد مقام مربوط ارسال می‌نماید. پیش حسابرسی در حقیقت جزئی از سیستم کنترل داخلی دستگاه را تشکیل داده و اغلب توسط یک یا چند نفر از کارمندان حسابداری که مستقیماً در انجام معاملات مربوطه و احتمالاً عملیات حسابداری دخالتی ندارند انجام می‌گردد. هدف از

پیش حسابرسی بیشتر اطمینان یافتن از رعایت مقررات و دستورالعمل‌ها توسط دستگاه حسابداری و عدم تجاوز از حدود اختیارات و اعتبارات مصوب است و بدین ترتیب بیشتر جنبه داخلی امور مالی و حسابداری دارد. ولی در عین حال استفاده از آن ممکن است از لحاظ جلوگیری از اشتباهات و یا تقلبات نیز مفید واقع گردد و به هر حال در حسن جریان امور حسابداری مؤثر می باشد.

کنترل داخلی

سیستم کنترل داخلی مورد عمل در هر دستگاه از دو لحاظ در حسابرسی آن مورد توجه قرار می گیرد. نخست آن که در چند دهه اخیر، رسیدگی به کنترل‌های داخلی برقرار شده در دستگاه مورد رسیدگی جزء استانداردهای پذیرفته شده و متداول حسابرسی قرار گرفته و به طوری که گفتیم حسابرس مکلف است رسیدگی‌های خود را بر اساس اصول و موازین قبول شده و متداول حسابرسی انجام داده و این موضوع را در گزارش خود تصریح کند. دوم آن که به طوری که ذیلاً شرح داده خواهد شد چگونگی کنترل داخلی و قوت یا ضعف آن در عمل، تا اندازه بسیار زیادی در نوع رسیدگی‌های مورد لزوم حسابرسی و دامنه و عمق این رسیدگی‌ها مؤثر است و بنابراین قبل از شروع به عملیات حسابرسی، لازم است حسابرس قوت و یا ضعف سیستم کنترل داخلی برقرار شده در سازمان مورد رسیدگی را بررسی نموده و برنامه حسابرسی خود را با توجه به آن تنظیم نماید. این تعریف بسیار جامعی است که به اختصار بیان شده است. بحث کنترل داخلی از جمله مباحث بسیار مهم و گسترده علوم مالی است. شاید تا مدتی بعد از جنگ جهانی دوم مفهومی که از عبارت کنترل داخلی موردنظر بود بسیار متفاوت از تعریف فوق و بسیار محدودتر از آن بود. در آن موقع منظور از کنترل داخلی عبارت بود از تقسیم وظایف و مسوولیت‌ها بین کارمندان مالی و

حسابداری دستگاه به طوری که انجام هر عمل مالی و حسابداری و ثبت هرگونه معامله در دفاتر حسابداری از آغاز تا پایان کار به وسیله یک نفر صورت نگرفته، بلکه در مراحل مختلف، اشخاص دیگری نیز به نحوی در عمل دخیل گردند، به طوری که کارهایی که هر شخص انجام می دهد به طور مستقیم یا غیرمستقیم توسط شخص دیگری کنترل گردد. هدفی که از این کار موردنظر بود صرفاً جلوگیری از اشتباهات و تقلبات حسابداری و در نهایت حفظ دارائی ها در مقابل سوءاستفاده مدیران و یا کارکنان بود. بدین ترتیب کنترل داخلی اغلب به عملیات مالی و حسابداری محدود گردیده و سایر عملیات دستگاه را با وجود اثرات مهم مالی آنها از نظر دور می داشت. برای مثال با آن که به حفاظت از موجودی های جنسی در مقابل سوءاستفاده (دزدی) اهمیت زیادی داده می شد، حفاظت از موجودی ها در مقابل ضایعات یا نابابی و یا حفاظت از آنها در مقابل عدم کارائی عملیاتی واحدها و ادارات داخلی با وجود آنکه ممکن است خساراتی به مراتب بیش از سرقت بعضی از اقلام کالا به دستگاه وارد آورد در برقراری کنترل ها مورد توجه قرار نمی گرفت.

ولی به تدریج که مسئله کنترل داخلی مورد تجزیه و تحلیل بیشتر علمی و عملی قرار گرفت، اهمیت عملیات غیرمالی دستگاه از لحاظ برقراری یک سیستم کنترل داخلی جامع و مطلوب آشکار گردید و در نتیجه کنترل داخلی مفهوم وسیع تری یافته و جنبه های دیگری را نیز که در تعریف فوق دیده می شود در بر گرفت. به طوری که از این تعریف بر می آید کنترل داخلی تنها به اموری که عرفاً امور مالی و حسابداری شناخته شده اند محدود نگردیده و دامنه بسیار وسیعی دارد. هرگونه مقررات، دستورات و کنترل هایی که به نحوی از انحاء در حفاظت از دارائی ها در مقابل سوءاستفاده، ضایعات و عدم کارائی واحدها و یا در نگاهداری مدارک مالی و اداری و عملیاتی دقیق

و قابل اطمینان و بالاخره در جهت نظارت کلی بر امور و بهبود هر یک از روش‌های دستگاه و افزایش کارائی آن مؤثر باشد جزئی از کنترل داخلی دستگاه را تشکیل می‌دهد.

کنترل داخلی و عملیات حسابرسی

سیستم کنترل داخلی مورد عمل در هر دستگاه از دو لحاظ در حسابرسی آن مورد توجه قرار می‌گیرد. نخست آن‌که در چند دهه اخیر، رسیدگی به کنترل‌های داخلی برقرار شده در دستگاه مورد رسیدگی جزء استانداردهای پذیرفته شده و متداول حسابرسی قرار گرفته و به‌طوری که گفتیم حسابرس مکلف است رسیدگی‌های خود را بر اساس اصول و موازین قبول شده و متداول حسابرسی انجام داده و این موضوع را در گزارش خود تصریح کند. دوم آن‌که به‌طوری که ذیلاً شرح داده خواهد شد چگونگی کنترل داخلی و قوت یا ضعف آن در عمل، تا اندازه بسیار زیادی در نوع رسیدگی‌های مورد لزوم حسابرسی و دامنه و عمق این رسیدگی‌ها مؤثر است و بنابراین قبل از شروع به عملیات حسابرسی، لازم است حسابرس قوت و یا ضعف سیستم کنترل داخلی برقرار شده در سازمان مورد رسیدگی را بررسی نموده و برنامه حسابرسی خود را با توجه به آن تنظیم نماید در دستگاه‌های کوچک که حجم عملیات چه از نقطه‌نظر بازرگانی و چه از لحاظ مالی و حسابداری چندان زیاد نیست، حسابرس می‌تواند بدون صرف وقت زیاد کلیه عملیات ثبت شده در دفاتر را با توجه به تمامی جزئیات مربوط به هر یک مورد رسیدگی قرار دهد. در چنین شرایطی حسابرس از صحت یا عدم صحت صورت‌های مالی موضوع گزارش خود اطمینان کامل خواهد داشت و اظهار عقیده وی نسبت به صورت‌های مالی مذکور بر اساس یک رسیدگی کامل خواهد بود. ولی در بیشتر سازمان‌ها تعداد عملیات به‌قدری زیاد است که رسیدگی به کلیه آنها در مدت زمانی معقول امکان

پذیر نیست و بدین ترتیب از تاریخ ارجاع هر حسابرسی مدت زیادی به طول می‌انجامد تا حسابرس بتواند گزارش خود را ارائه نماید. از طرف دیگر مرور در تعریف کنترل داخلی به خاطر خواهد آورد که یکی از هدف‌های عمده کنترل داخلی آن است که مدارک مالی و عملیاتی دستگاه به‌نحوی رضایت‌بخش و قابل اطمینان نگاهداری شود و بنابراین به فرض آنکه در دستگاه مورد رسیدگی سیستم کنترل داخلی خوب و مؤثری برقرار باشد رسیدگی به کلیه عملیات آن علاوه بر آنکه ضروری نیست بلکه موجب اتلاف وقت و هزینه نیز خواهد بود. در چنین شرایط، یعنی در صورتی که حسابرس شخصاً از مناسب بودن سیستم کنترل داخلی برای عملیات دستگاه و کافی بودن و مؤثر بودن آن اطمینان داشته باشد، اساساً نیازی به رسیدگی به جزئیات عملیات دستگاه نخواهد بود.

البته باید توجه داشت که برای اطمینان یافتن از مناسبت و کفایت سیستم کنترل داخلی دستگاه لازم است لااقل مقداری از عملیات آن به‌عنوان نمونه مورد رسیدگی و آزمایش قرار گیرد. حال اگر رسیدگی‌های انجام یافته حاکی از وجود یک سیستم کنترل داخلی مؤثر و مطلوب باشد حسابرس بدون نیاز به رسیدگی به بقیه عملیات دستگاه در واقع نتیجه گرفته است که دفاتر و مدارک آن قابل اطمینان است و صورت‌های مالی نهائی که از دفاتر و مدارک مذکور استخراج گردیده یا خواهد گردید قاعدتاً باید درست باشد. اما در صورتی که با انجام رسیدگی‌ها و آزمایش‌های محدود فوق نتیجه قاطعی در جهت آشکار نمودن نقاط ضعفی در آن به‌دست نیاید، لازم خواهد بود حسابرس رسیدگی‌های خود را توسعه داده و به‌عبارت دیگر اقلام بیشتری را مورد بررسی قرار دهد. چنان‌چه معلوم شود سیستم کنترل داخلی از بعضی لحاظ دارای نقاط ضعفی می‌باشد طبعاً

برای اطمینان یافتن از صحت عملیات ثبت شده، حسابرس در آن مورد یا موارد به خصوص رسیدگی های بیشتری به عمل می آورد.

در سازمان هایی که سیستم کنترل داخلی مؤثر و مناسبی وجود ندارد و یا کنترل های داخلی موجود اساساً قابل اطمینان نباشد وضع به طور دیگری است. در این نوع سازمان ها حسابرس برای اطمینان یافتن از قابلیت اطمینان و کافی بودن مدارک و دفاتر حسابداری ناچار است هر چه بیشتر ریز عملیات مربوط را مورد رسیدگی قرار دهد. پس به طوری که ملاحظه می شود حجم عملیات مورد رسیدگی تا اندازه زیادی تابع چگونگی سیستم کنترل داخلی تئوریک و عملی است که در دستگاه مورد رسیدگی استقرار یافته است. هر چقدر که کنترل های داخلی مؤثرتر و بهتر باشد احتیاج به رسیدگی ها و آزمایش های محدودتری خواهد بود و برعکس هر چقدر سیستم کنترل داخلی ضعیف تر باشد احتیاج به رسیدگی های دامنه دارتر و عمیق تری وجود خواهد داشت، تا آنجا که در صورت عدم وجود یک سیستم نسبتاً مؤثر و مناسب، ممکن است ضرورت بیابد که حسابرس کلیه عملیات مربوط را مورد رسیدگی قرار دهد

وظایف حسابرس در مورد کنترل داخلی

تدوین و برقراری یک سیستم کنترل داخلی از وظایف مدیران دستگاه است. حسابرس با آن که روش های گوناگون عملیاتی و حسابداری دستگاه را مورد توجه و مطالعه قرار داده و نقاط ضعف احتمالی موجود در سیستم کنترل داخلی را مورد توجه خاص قرار می دهد، مع هذا هیچ گونه وظیفه ای از لحاظ اصلاح و بهبود روش ها به عهده ندارد، چه او اساساً حق مداخله در امور اجرائی دستگاه را نداشته و وظیفه او صرفاً بررسی و نقد حساب ها و مدارک مالی است. رسیدگی حسابرس به

سیستم کنترل داخلی مورد عمل در سازمان تحت رسیدگی فقط برای ارزیابی حدود عملیات حسابرسی است بیشتر از این لحاظ صورت می گیرد که حسابرس در صورت امکان، دامنه رسیدگی های خود را محدودتر نماید تا در صورت لزوم قادر باشد هر چه زودتر پس از پایان دوره مالی مربوطه، نسبت به صورت های مالی نهائی نظر حرفه ای خود را اظهار نماید

مع هذا بهبود سیستم کنترل داخلی سازمان مورد رسیدگی همیشه موردنظر و علاقه حسابرس است، چه رفع هرگونه نقطه ضعف و تقویت کنترل ها مدارک مالی و حسابداری را از نظر وی قابل اطمینان تر ساخته و علاوه بر تسهیل کار حسابرسی موجب می شود که حسابرس در اظهارنظر نسبت به درستی صورت های مالی مورد گزارش با اعتماد و خاطر جمعی بیشتر صحبت کند. بدین لحاظ در مورد رفع نقایص موجود در سیستم کنترل داخلی همکاری نزدیکی بین حسابرس و دستگاه مورد رسیدگی وجود دارد، اگرچه کیفیت این همکاری تا اندازه زیادی تابع روابط شخصی حسابرس و مسوولین امور مالی سازمان می باشد. هر بار که حسابرس در طی رسیدگی های خود به نقاط ضعفی در سیستم کنترل داخلی برخورد نماید، خواه عیب از خود سیستم باشد خواه در نتیجه عدم پیروی صحیح از دستورات صادره به وجود آمده باشد، حسابرس نقاط ضعف مذکور را با پیشنهادات خود برای رفع آن به مقامات مسوول دستگاه گزارش می نماید. این گزارش ارتباطی با گزارش حسابرسی که در باب حسابرسی مستقل مورد بحث قرار گرفت ندارد، بلکه گزارش مفصل تری است که توسط مؤسسات حسابرسی بر حسب مورد به اسامی گوناگون از قبیل گزارش کنترل داخلی و یا گزارش مدیریت و نظایر آن خوانده می شود

حال ببینیم اگر حسابرسی در جریان رسیدگی های خود اصولاً توجهی به سیستم کنترل داخلی معطوف نداشت تکلیف چیست؟ پاسخ آن است که در صورتی که حسابرسی به منظور اظهارنظر

نسبت به درستی صورتهای مالی نهائی صورت گرفته باشد، عدم توجه کافی به سیستم کنترل داخلی مورد عمل دستگاه تحت رسیدگی، حاکی از آن است که حسابرس وظایف خود را به خوبی انجام نداده و به گزارش وی احتمالاً اطمینان چندانی نمیتوان داشت. زیرا به فرض آنکه حسابرس عملیات دستگاه را صددرصد و با توجه به کلیه جزئیات مربوط رسیدگی کرده و هیچ ایرادی مشاهده نکرده باشد تازه فقط آنچه را که در دفاتر و مدارک مربوط به ثبت رسیده است مورد رسیدگی و اثبات قرار داده است و معلوم نیست آنچه در دفاتر و مدارک سازمان به ثبت رسیده واقعاً کلیه عملیات و فعالیت آن باشد. این امر را فقط با اطمینان از کفایت سیستم کنترل داخلی دستگاه میتوان معلوم ساخت و ضرورت رسیدگی به کنترل داخلی نیز که به تدریج در امر حسابرسی عرف و متداول شده است تا اندازه ای مدیون همین نکته است.

پس اگرچه تدوین و برقراری یک سیستم کنترل داخلی یا اصلاح و بهبود آن جزء وظایف حسابرس نیست، ولی بررسی آن در هر نوبت حسابرسی جزء وظایف وی میباشد. طبعاً این بررسی در حسابرسی نخستین به نحو نسبتاً مفصلی صورت میگیرد ولی در دفعات بعدی حسابرسی، بررسی کنترل داخلی به آن تفصیل ضرورت نداشته و فقط تغییرات و اصلاحات آن مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار میگیرد.

کسب اطلاع از کنترل های داخلی

کسب اطلاع از کنترل های داخلی مؤسسه مورد رسیدگی از سه طریق پرسش، آزمایش و مشاهده امکان پذیر است. بسیاری از روش های کنترل داخلی مؤسسه مورد رسیدگی ضمن انجام عملیات حسابرسی به وسیله مشاهده عینی مورد توجه حسابرس قرار خواهند گرفت. مثلاً حسابرس ضمن

بازرسی از انبار، چگونگی کنترل‌های مربوط به تحویل و ثبت اولیه مواد صادره از انبار را از نزدیک مشاهده خواهد کرد و یا ضمن بررسی اسناد و اوراق حسابداری مؤسسه خواهد دید که آیا کلیه پرداخت‌ها با تصویب مقامات مجاز به‌عمل می‌آید یا نه. بسیاری از روش‌های دیگر کنترل داخلی ضمن آزمایش‌هایی که حسابرس برای رسیدگی به جنبه‌های مختلف عملیات مؤسسه به‌عمل می‌آورد معلوم می‌شوند. مثلاً ضمن آزمایش فاکتورهای خرید، وجود و اجراء مرتب رویه‌های مشخصی برای کنترل محاسبه فاکتورها و یا کسر کلیه تخفیفات متعلقه و نظایر آن معلوم خواهد شد.

مع‌هذا باید در نظر داشت که در نخستین باری که حسابرس برای رسیدگی به حساب‌های مؤسسه ای مأموریت می‌یابد، قبل از تهیه برنامه حسابرسی خود هنوز دست به کار رسیدگی‌هایی نشده است که در نتیجه مشاهدات عینی و یا آزمایش‌های حسابرسی خود از چگونگی کنترل‌های داخلی مؤسسه اطلاع حاصل نماید. از سوی دیگر برای تهیه و تنظیم یک برنامه حسابرسی خوب، اطلاع از چگونگی سیستم کنترل داخلی سازمان تحت حسابرسی از نکات بسیار مهم است. برای رفع این مشکل ممکن است اطلاعات لازم در مورد کنترل‌های داخلی مؤسسه را از طریق پرسش از مقامات و کارکنان مسوول و وارد مؤسسه به‌دست آورد. همین‌طور در کلیه موارد دیگری که اطلاع کامل از کلیه جهات کنترل داخلی از طریق مشاهدات عینی یا آزمایش‌های حسابرسی مقدور نیست پاسخ به سوالات مربوط از طریق پرسش از این مقامات به‌دست می‌آید. البته باید دانست در چنین موارد حسابرس صرفاً به گفته مقامات و کارکنان مربوط اتکاء نمی‌نماید، بلکه پاسخ‌های داده شده را با توجه به جهات دیگر سیستم کنترل داخلی و تجربه خود در موارد مشابه و بالاخره قضاوت شخصی خویش ارزیابی می‌نماید.

کلیه اطلاعاتی که حسابرس درباره چگونگی کنترل های داخلی کسب می نماید لازم است به صورت مرتبی یادداشت شود تا مراجعه بعدی به آن به سادگی امکان پذیر باشد. این مراجعه در طی انجام عملیات حسابرسی به دفعات ممکن است ضرورت یابد و نباید تصور کرد حسابرس یا همان بررسی های اولیه خود به نحو رضایت بخشی از سیستم کنترل داخلی مؤسسه مطلع خواهد گردید. بسیاری از مشاهدات عینی با پاسخ های دریافتی اولیه ممکن است با آنچه در عمل صورت می گیرد مغایر درآید و در چنین موارد لازم است این پاسخ ها و برداشتها مورد بررسی مجدد قرار گرفته و در صورت لزوم اصلاح شوند. یادداشت های تهیه شده در مورد سیستم کنترل داخلی از این مزیت اضافی برخوردار است که در صورت تغییر همکاران و دستیاران حسابرس، افراد جدید بدون آنکه وقت زیادی تلف کنند از سیستم کنترل داخلی مؤسسه مورد رسیدگی اطلاع خواهند یافت. در مؤسسات کوچک و گاه متوسط که سیستم کنترل داخلی محدودی دارند کلیه اطلاعات مربوط به کنترل های داخلی اغلب در طی یادداشت های مختصری قابل خلاصه شدن است، و به همین صورت کاملاً قابل استفاده می باشد. لیکن در مؤسسات بزرگتر به علت سطح وسیع عملیات و تنوع کنترل های برقرار شده در آنها، تهیه یادداشت های معمولی و خلاصه جوابگوی نیازهای بعدی نبوده و ارزیابی صحیح کنترل های داخلی این نوع مؤسسات مستلزم به کار بردن روش های ویژه ای از قبیل تکمیل کردن پرسش نامه های کنترل داخلی و یا تهیه نمودارهای جریان کار می باشد.

برنامه حسابرسی صورت های مالی

اسناد پرداختنی

اسناد پرداختنی، به صورت بروات داخلی و یا خارجی (ارزی) و یا سفته های پرداختنی و چک های مدت دار در کشور ما در بسیاری از شرکت های بازرگانی و یا صنعتی می تواند رقم عمده ای از بدهی های بلندمدت و یا جاری مندرج در ترازنامه را تشکیل دهد.

هدف

اینکه اسناد پرداختنی مورد بحث واقعاً وجود دارند و از لحاظ بازرگانی یا غیربازرگانی بودن و هم چنین از لحاظ تاریخ سررسید (یعنی جاری یا بلندمدت بودن) وضعیتی که نشان داده می شود با واقعیت تطبیق دارد

اینکه اسناد مورد بحث بدون هیچ گونه شک متعلق و مربوط به مؤسسه مورد رسیدگی می باشد و در مقابل آنها عوضی به صورت کالا یا خدمات یا نوعی دارائی (مانند وجه نقد) دریافت شده و یا یک بدهی قبلی تبدیل شده است مانند آنکه حساب پرداختنی به صورت سفته واریز شده باشد

اینکه اسناد مورد بحث مبین بدهی قطعی بوده و در سررسید مربوطه به همان مبالغ قید شده قابل پرداخت می باشد. چنانچه اسناد نمایانگر بدهی قطعی نباشد نباید تحت عنوان بدهی منظور شوند بلکه باید به صورت یادداشت پیوست صورت های مالی و یا بر حسب اقتضاء به صورت حساب انتظامی نشان داده شوند.

روش‌های کار

روش‌های کار که در مؤسسه^۱ مورد رسیدگی از لحاظ عملیات مربوط به اسناد پرداختنی و روش‌های حسابداری مربوط به آن اجراء می‌گردد باید قبل از شروع به رسیدگی کاملاً معلوم گردد. برای این منظور چنانچه قبلاً پرسش‌نامه^۲ کنترل داخلی و یا یادداشت‌های مربوط به روش‌های کار صاحبکار، تهیه شده است آنها را به دقت مطالعه کنید و چنانچه این مدارک قبلاً تهیه شده است آنها را به دقت مطالعه کنید و چنانچه این مدارک قبلاً تهیه نگردیده، در موقع شروع هر قسمت از رسیدگی‌های زیر، نخست قسمت مربوطه پرسش‌نامه^۳ کنترل داخلی را تکمیل نموده و در موارد مقتضی نسبت به روش‌های کار صاحبکار یادداشت‌های کافی تهیه نمائید. سپس بر اساس اطلاعات به‌دست آمده به‌شرح فوق، اقدامات حسابرسی زیر را با توجه به مدارک حسابداری و عملیاتی صاحبکار و سیستم کنترل داخلی برقرار شده اجراء نمائید.

سرکاربرگ‌ها

یک سرکاربرگ تهیه کنید که در آن مبلغ اسناد پرداختنی بر حسب نوع (برات، سفته، ریالی، ارزی) و کیفیت (بازرگانی، مالی) و بر حسب سررسید (کمتر از یک سال یا بیش از یک سال به تفکیک سنوات) نشان داده شده باشد. جمع مبالغ مندرج در این کاربرگ باید معادل مبلغ یا مبالغ مندرج در ترازنامه باشد و در مقابل هر رقم، مبلغ مشابه سال قبل دیده شود.

در سرکاربرگ فوق به‌طور خلاصه قید کنید که برای برآورده ساختن هدف‌های مندرج در بند (۱) فوق چه اقداماتی انجام گرفته است (مثال: اثبات وجود، از طریق تأییدیه بانکی).

اثبات وجود و ارزش

صورت ریز اسناد پرداختنی در پایان سال مورد رسیدگی را از مؤسسه^۵ مورد رسیدگی اخذ و با دفتر معین مربوطه تطبیق نمائید. جمع صورت ریز را بر حسب نوع اقلام کنترل کنید و رسیدگی کنید که با مبالغ مندرج در ترازنامه تطبیق می‌نماید.

رسیدگی کنید که اسناد پرداختنی بر حسب نوع، درست طبقه‌بندی شده باشد. در مورد اسناد پرداختنی که از طریق بانک برای قبولی ارائه شده است با اخذ تأییدیه بانک و دفتر معین مشاهده می‌شود صورت تطبیق بانکی تهیه کنید با بررسی صورت‌حساب‌های طرف‌های معامله، پرونده‌های اعتبارات اسنادی، پرونده‌های مکاتباتی و غیره رسیدگی کنید که اقلام مندرج صحیح می‌باشد.

در مورد اسناد پرداختنی ارزی با توجه به کوتاه‌مدت و یا بلندمدت بودن اقلام، رسیدگی کنید که تبدیلات ارزش در پایان سال از ارزی به ریالی از لحاظ مقررات حسابداری به‌نحو صحیح انجام شده باشد

اسناد دریافتنی

هدف

هدف از رسیدگی‌های حسابرس در مورد سایر حساب‌های دریافتنی (مانند بدهی کارکنان و داد و ستدهای متفرقه‌ای که به فروش مربوط نمی‌شود) به‌طور خلاصه به‌شرح زیر می‌باشد:

اینکه مانده حساب‌های دریافتنی مورد بحث ناشی از معاملات غیرتجارتی مؤسسه^۴ مورد رسیدگی بوده و مشخصات اجزاء تشکیل دهنده^۵ آن با واقعیت تطبیق دارد.

اینکه مطالبات مورد بحث بدون هیچ‌گونه شک متعلق به مؤسسه^۶ مورد رسیدگی می‌باشد و چنانچه هرگونه قید و شرطی نسبت به تعلق آنها وجود دارد، این موضوع در یادداشت‌های صورت‌های مالی به‌نحو مقتضی روشن شده باشد.

- اینکه مطالبات مورد بحث به همان مبالغ قید شده و در مهلت معمول و عادی قابل وصول می‌باشد و چنانچه هر مبلغ از آن به‌علت اختلاف حساب و برگشتی‌های احتمالی، یا به هر علت دیگر، قابل وصول نمی‌باشد، در مقابل آن ذخیره^۷ کافی در نظر گرفته شده باشد. همچنین چنانچه مهلت وصول ارقام مربوطه بیش از حد معمول و عادی می‌باشد، این موضوع به‌نحو مقتضی در صورت‌های مالی و یادداشت‌های پیوست آن روشن شده باشد. در هر صورت مطالبات قابل وصول بعد از یک سال از تاریخ ترازنامه نباید جزء دارائی‌های جاری در ترازنامه منظور شود.

روش‌های کار

روش‌های کار که در مؤسسه^۸ مورد رسیدگی از لحاظ عملیات مربوط به اسناد دریافتنی و روش‌های حسابداری مربوط به آن اجراء می‌گردد، باید قبل از شروع به رسیدگی کاملاً معلوم گردد. برای این منظور چنانچه قبلاً پرسش‌نامه^۹ کنترل داخلی، یا یادداشت‌های مربوط به روش‌های کار صاحبکار، تهیه شده است آنها را به دقت مطالعه کنید و چنانچه این مدارک قبلاً تهیه گردیده، در موقع شروع هر قسمت از رسیدگی‌های زیر، نخست قسمت مربوطه^{۱۰} پرسش‌نامه^{۱۱} کنترل داخلی را تکمیل نموده و در موارد مقتضی نسبت به روش‌های کار صاحبکار یادداشت‌های کافی تهیه نمائید. سپس

بر اساس اطلاعات به دست آمده به شرح فوق، اقدامات حسابرسی زیر را با توجه به مدارک حسابداری و عملیاتی صاحبکار و سیستم کنترل داخلی برقرار شده اجراء نمائید.

سرکاربرگ ها

یک سرکاربرگ تهیه کنید که در آن مبلغ اسناد دریافتنی بر حسب نوع (برات، سفته، چک های مدت دار) و کیفیت (بازرگانی - مالی - دوستانه) و بر حسب سررسید (کمتر از یک سال یا بیش از یک سال به تفکیک سنوات) نشان داده شده باشد. جمع مبالغ مندرج در این کاربرگ باید معادل مبلغ یا مبالغ مندرج در ترازنامه باشد و در مقابل هر رقم، مبلغ مشابه سال قبل دیده شود در سرکاربرگ فوق به طور خلاصه ذکر کنید که برای برآورده ساختن هدف های مندرج چه اقداماتی انجام گرفته است. (مثال: اثبات وجود - از طریق بازرسی عینی)

در مورد اسناد دریافتنی که برای وصول یا به هر علت دیگر به بانک سپرده شده است. یک کاربرگ تهیه نمائید که در طی آن مبلغ اسناد دریافتنی سپرده شده نزد هر بانک مشخص شده باشد. چنانچه این مبالغ با تأییدیه های دریافتی از بانک ها تطبیق نمی نماید، در طی صورت های تطبیقی اختلافات بین مبلغ مندرج در این کاربرگ را با مبلغ مندرج در تأییدیه بانک به ریز نشان دهید.

دفاتر قانونی

هدف

هدف از این قسمت از برنامه^۴ حسابرسی آن است که اطمینان حاصل شود که در نگاهداری دفاتر قانونی مورد رسیدگی مقررات قانون تجارت و آئیننامه^۵ اجرائی مربوطه رعایت گردیده و به طور کلی دفاتر مؤسسه قانونیت دارد. سرپرست حسابرسی و کارمندی که انجام این قسمت از کار به وی واگذار می شود باید با این مقررات کاملاً آشنائی داشته و به رموز دفترداری و دفترنویسی به اندازه کافی وارد باشند.

رسیدگی ها

دفاتر قانونی مؤسسه مورد رسیدگی را اخذ و رسیدگی کنید که از لحاظ تشریفات ثبت شرکتها بدون ایراد بوده و قانوناً قابل ارائه می باشد.

همزمان رسیدگی کنید که برای سال آینده دفاتر قانونی اخذ شده و نزد مرجع ثبت شرکتها به ثبت رسیده باشد.

یک نسخه از تراز آزمایشی چهارستونی حسابها را قبل از بستن حسابهای سال اخذ تا ضمن تطبیق با مانده های دفتر کل با سرکاربرگهای حسابرسی عطف داده شود.

جمع تراز آزمایشی را کنترل کنید و رسیدگی کنید که جمع ستونهای عملیات با سرجمع دفتر روزنامه تطبیق می نماید

در جریان حسابرسی داد و ستدها و همچنین جهت اثبات اقلام ترازنامه، بسیاری از ارقام در حسابهای مختلف تیک خورده و به اصطلاح کنترل شده اند. ضمن بررسی حسابهای دفتر کل اطمینان حاصل کنید که کلیه حسابها تحت چنین پوششی قرار گرفته است

دفتر روزنامه را به خصوص مورد بررسی قرار داده و هرگونه اقلام غیرعادی یا جالب توجه را یادداشت کنید و طی کاربرگ‌هایی آنها را مورد رسیدگی قرار دهید. این نوع اقلام که از طریق مذاقه به دست می‌آید گاه مبین معاملات غیرعادی و احتمالاً غیرمصوب می‌باشد. دقت کنید که در هر مورد عملیات مربوطه توسط مقام صلاحیت‌داری تصویب شده باشد

در خاتمه عملیات حسابرسی، رسیدگی کنید که اگر اصلاحاتی بعد از اخذ تراز آزمایشی فوق‌الذکر در دفاتر به عمل آمده است در کاربرگ‌های حسابرسی مورد توجه قرار گیرند. این اصلاحات را جداگانه رسیدگی کنید و اطمینان حاصل نمایید که با توجه به نتایج حاصله از رسیدگی‌های انجام شده در قسمت‌های مربوطه حسابرسی، اصلاحات مذکور ماهیتاً صحیح انجام شده باشد

گاه در مؤسسات بزرگ دفاتر قانونی در حکم پانویس گرفته شده و به صورت غیررسمی یک ردیف کامل دفاتر دیگر نیز نگاهداری می‌شود که روزمره به آنها مراجعه شود. این دفاتر ممکن است به زبان خارجی و یا به صورت کارت نگاهداری شده و گاه اصطلاحاً دفاتر مدیریت نامیده می‌شوند. در چنین حالت، دو سیستم دفاتر باید با یکدیگر عیناً تطبیق داشته باشند. اگر اختلافی بین آنها وجود دارد رسیدگی کنید که ناشی از چه نوع اقلامی می‌باشد و مراتب را ضمن تهیه کاربرگ‌های مربوط به شریک مسوول حسابرسی گزارش کنید

تأثیر گزارش حسابرسی بر بازده سهام

هنگامی که حسابرس مستقل نیست به اطلاعات مندرج در صورتهای مالی اظهار نظر مقبول بیان کند اظهار نظر وی به صورتهای مالی اعتبار می‌دهد و اطلاعات مندرج در صورتهای مالی، بدون تغییر باقی می‌ماند یا به عبارت دقیقتر اطلاعات مندرج مورد تأیید قرار می‌گیرد.

در صورت اظهار نظر مشروط ، مردود یا عدم اظهار نظر حسابرس مستقل بدون یک متخصص مالی بی طرف تمام یا بخشی از اطلاعات مندرج در صورتهای مالی مورد تردید قرار می دهد . در این پژوهش اثرات انواع گزارش حسابرسی در بازده سهام شرکتهای پذیرفته شده در بورس مورد بررسی قرار می گیرد . در واقع بررسی تأثیر فعالیت حرفه حسابرسی در ایران و نقش آن در بازده سهام شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران و روند سرمایه گذاریها متکی به اطلاعاتی است که توسط مدیران شرکتهای تهیه و توسط حسابرس به عنوان مرجع ارزیابی کننده مورد قضاوت قرار می گیرد . از این صریق نتیجه این ارزیابی به سهامداران بالقوه و بالفعل منعکس می شود .

رفتارهای اقتصادی جامعه سرمایه گذار با استقبال یا روی گرداندن از برخی اوراق بهادار پر قیمت و بازده آن اوراق تأثیر میگذارد و این تحقیق با انگیزه بررسی رابطه معنی دار بین اظهار نظر حسابرسی و بازده اوراق بهادار مسأله را مورد پژوهش قرار می دهد .

نقش حرفه حسابرسی در جامعه

تمامی حرفه های شناخته شده چندین ویژگی مشترک دارند ، مهمترین این ویژگی ها عبارتند از :

1- مسئولیت خدمت به جامعه 2-مجموعه پیچیده از دانش

3- استانداردهای ورود به حرفه 4- نیاز به اعتماد جامعه

حرفه حسابرسی نیز در جامعه مانند حرفه های دیگر بتدریج تکامل یافته است و بدلیل تغییرات مستمر در روشهای حسابداری پیوسته در حال تغییر است . علاوه بر این تغییرات اخیر در گزارشگری حسابرسی در جوامع پیشرفته صنعتی تا حد زیادی مربوط به عوامل تعیین کننده وظیفه و نقش حسابرسی است . بدون بررسی و ملاحظه این عوامل علت تغییرات در گزارشگری حسابرسی ، در پرده ابهام خواهد ماند .

در کشور ما نیز بعلت اینکه در تعیین شکل و محتوای گزارش ، اغلب از الگوهای کشورهای پیشرفته صنعتی استفاده می شود در جهت رفع نارسائیها ، اولین گام تعیین استانداردهای ملی در کشور می باشد که این مهم (تدوین رهنمودهای حسابداری و استانداردهای حسابرسی) توسط سازمان حسابرسی عملی گردید و از اول سال 1378 لازم الاجرا گردیده است .

اغلب تحلیلگران مدلهای نقش حسابرسی را در موارد زیر تقسیم بندی می کنند :

1- مدل شبه قضائی 2-مدل مسئولیت اجماعی 3-مباشرت و نظارت

1-مدل شبه قضائی

بر طبق این مدل ، نقش حسابرسان را قانون تعین می کند و قانون از طریق اعطای اختیارات به حسابرس ، نقشی شبیه قاضی برای وی قائل است . مثلاً قانون شرکتها مصوبه سال 1985 انگلستان ، وظیفه و نقش حسابرس را بررسی دقیق و انعکاس عادلانه شرکت از طریق صورتهای مالی تعیین می کند . بر طبق ماده 148 اصلاحیه قانون تجارت ایران مصوب 1347 « بازرسان مکلفند درباره صحت و درستی صورت دارایی و صورتحسب دوره عملکرد و حساب سود و زیان و ترازنامه ای که مدیران برای تسلیم به مجمع عمومی تهیه می کنند و همچنین درباره صحت مطالب و اطلاعاتی که مدیران در اختیار مجامع عمومی گذاشته اند اظهار نظر کنند

2-مدل مسئولیت اجتماعی

برخی استدلال میکنند که نقش حسابرس را نمی توان در چارچوب مسئولیت های صرفاً قانونی محدود کرد . انتظارات جامعه ، مسئولیت های دیگری را در مقابل حسابرس قرار می دهد که بعضاً به طور داوطلبانه مورد پذیرش حرفه حسابرسی قرار می گیرد .

بر طبق پژوهشهای بعمل آمده انتظارات جامعه از حسابرس بر اساس این مدل به ویژه در کشورهای پیشرفته صنعتی به شرح زیر است :

- کشف تقلب و کارهای غیر قانونی مدیران
- گزارش در مورد کارایی و شایستگی مدیران
- گزارش در مورد کنترلهای داخلی شرکتها
- حفظ منافع سایر استفاده کنندگان از صورتهای مالی (به جز سهامداران) از قبیل سرمایه گذاران بالقوه ، کارکنان شرکت ، دولت و غیره در گزارشگری حسابرسی .

3- نظریه مباشرت و نظارت

علاوه بر دو نظریه فوق ، نظریه سومی وجود دارد که بر اساس آن مدیران ، مباشران سهامداران تلقی می شوند و در جهت اطمینان بخشی برای سرمایه گذاران و تأیید عملکرد برای مدیران از حسابرس یک نقش نظارتی مورد انتظار است .

از مجموع تئوری های فوق چنین می توان نتیجه گرفت که:

الف) در چار چوب مسئولیت های قانونی ، نقش حسابرس مشابه نقش قاضی است . به عبارت دیگر قانون گذار به عنوان نماینده جامعه از حسابرس انتظار دارد که در ارتباط با صورتهای مالی ، نقش مشابه نقش قاضی در ارتباط با دعاوی قانونی بعهدہ بگیرد و لذا جهت تسهیل اجرای این نقش اختیاراتی که در قوانین کشورهای مختلف میزان آن فرق می کند به وی اعطاء می نماید.

ب) در یک چهار چوب وسیعتر از مسئولیتهای صرفاً قانونی ، جامعه از حسابرس انتظاراتی دارد که این انتظارات با وظیفه ای که حسابرس به موجب قانون یا سایر معیارها برای خود قائل است فاصله دارد که آن فاصله را « فاصله انتظارات » می نامند.

پ) مدیران به عنوان مباشران سهامداران به اهمیت صورتهای مالی حسابرسی شده واقفند و خواهان انجام حسابرسی با کیفیتی مطلوب توسط حسابرسان مستقل می باشند .

بررسی تحولات اخیر در گزارشگری حسابرسی محافل حرفه ای جوامع پیشرفته نشان می دهد که نمی توان تحولات اخیر را صرفاً از زاویه یکی از این نظریه ها توجیه نمود بلکه این مدلها همزمان و با تاثیرات متقابل بر یکدیگر در تعیین نقش کنونی حسابرس و نحوه گزارشگری وی دخالت داشته اند .

در عین حال از میان تئوریهای فوق ، مدل مسئولیت اجتماعی حسابرسان بیش از مدلهای دیگر پاسخگوی تحولات اخیر گزارشگری است.

هدف حسابرسی و انواع اظهار نظر حسابرسی

هدف از حسابرسی صورتهای مالی این ایت که حسابرس در باره درستی تهیه و ارائه صورتهای مالی از کلیه جنبه های با اهمیت در انطباق با اصول متدال حسابداری ، اظهار نظر کند .

اظهار نظر حسابرس با این نوع تامین اطمینان در شکل غیر مطلق ، اعتبار صورتهای مالی را افزایش می دهد . اما عواملی چون قضاوت ، استفاده از نمونه گیری در رسیدگیها، محدودیتهای ذاتی سیستمهای حسابداری و کنترل های داخلی موجب این است که دستیابی به اطمینان مطلق در حسابرسی ممکن نشود. اظهار نظر گزارش حسابرس : بند اظهار نظر گزارش حسابرس حاوی نظر صریح حسابرس در این باره می باشد که آیا صورتهای مالی ، از تمام جنبه های با اهمیت طبق استانداردهای حسابداری به نحوه مطلوب ارائه شده است یا خیر.

انواع اظهار نظر حسابرسی شامل چهار گانه زیر می باشد:

1- مقبول

2- مشروط

3- مردود

4- عدم اظهار نظر

با توجه به دلایل زیر اظهار نظر مناسب ارائه و اعلام می شود.

- نظر مقبول باید در مواردی اظهار شود که حسابرس به این نتیجه برسد که صورتهای مالی ، از تمام جنبه های با اهمیت طبق استانداردهای حسابداری به نحو مطلوب ارائه شده است . نظر مقبول به طور ضمنی بیانگر آن است که هر گونه تغییر در اصول حسابداری یا در روشهای کاربرد این اصول و آثار آنها به نحوی مناسب تعیین و در صورتهای مالی درج و یا افشا شده است.
- اظهار نظر مشروط: نظر مشروط در مواردی اظهار می شود که موارد با اهمیت ولی غیر اساسی در عدم رعایت استاندارد های حسابداری توسط واحد رسیدگی و یا محدودیت در رسیدگی وجود داشته باشد.
- عدم اظهار نظر: در صورت وجود محدودیت اساسی در دامنه رسیدگی و یا ابهام اساسی نسبت به صورتهای مالی عدم اظهار نظر ارائه می شود.
- اظهار نظر مردود: در صورت عدم رعایت موارد اساسی در رعایت استانداردهای حسابداری توسط واحد رسیدگی ، حسابرس نظر مردود اظهار می نماید.

تأثیر اظهار نظر حسابرس بر فعالیت شرکتها

ماده 10 آیین نامه انضباطی بورس مقرر می دارد:

«حسابها و صورتهای شرکت باید به گونه ای تنظیم گردد که حسابرس و بازرس قانونی نسبت به آنها اظهار نظر مردود و یا عدم اظهار نظر ارائه نکرده باشد . در آن صورت بلافاصله معاملات سهام شرکت

متوقف و تا رفع مواردی که موجب ارائه اظهار نظر مردود و یا عدم اظهار نظر گردیده است، به تشخیص هیئت مدیره سازمان کارگزاران بورس اوراق بهادار توقف ادامه خواهد داشت

بعنوان یک مصداق عملی بورس اوراق بهادار در تاریخ 1378/5/24 معاملات سهام 5 شرکت پذیرفته شده در بورس را متوقف کرد. گزارش حسابرسی چهار شرکت از نوع عدم اظهار نظر و گزارش حسابرسی یک شرکت از نوع مردود بوده است. از نظر سازمان کارگزاران بورس اوراق بهادار، گزارش مردود یا عدم اظهار نظر، نمایانگر اعتبار پایین صورتهای مالی است و به همین دلیل داد و ستد سهام شرکتهای یاد شده متوقف گردید. این کار اصولی و منطقی است، زیرا داد و ستد بر مبنای سود هر سهم (EPS) و دیگر اطلاعات نا معتبر صورتهای مالی به سهامداران به ویژه سهامداران جزء صدمات مالی جدی وارد می کند.

این اقدام در بلند مدت به تقویت سیستمهای اطلاعاتی شرکتهای و در نتیجه استحکام پایه های اطلاعاتی بورس کمک می کند و تامین کننده شفافیت اطلاعات مورد لزوم خواهد بود.

اطلاعات حسابداری و قیمت سهام

در مفهوم حسابداری تعهدی، سود به عنوان یک معیار اساسی برای ارزیابی، مطرح می باشد و از جنبه اطلاعاتی سود در بر گیرنده کلیه اطلاعات حسابداری است. بر پایه مفروضات بازار کارآ، تحقیقات کاربردی از این دیدگاه که سود حسابداری دارای محتوای اطلاعاتی زیادی است، پشتیبانی می کنند.

آیا محتوای اطلاعاتی صرفاً در همین «عدد سود» نهفته است، یا آنکه این محتوا در فرایند محاسبه سود وجود دارد، هیئت تدوین استانداردهای حسابداری مالی (FASB) پاسخ این سوال را به

این صورت بیان می دارد که «تمرکز اصلی گزارشگری مالی باید ارائه اطلاعات در خصوص عملکرد شرکت باشد که این عملکرد از طریق محاسبه سود و اجزای آن اندازه گیری می شود».

از نظر سرمایه گذاران و تحلیل گران مالی بهترین اقدام اطلاعاتی را سود هر سهم و فروش تشکیل می دهند همچنین مطالعه کنندگان گزارش مالی شرکت با مشاهده چگونگی محاسبه سود می توانند مفهوم آن را درک کنند و عبارت دیگر بررسی کنندگان باید عملیاتی را که توسط حسابداران برای محاسبه سود شرکت صورت می پذیرد ، بفهمند.

با توجه به اینکه سود حسابداری محصول فرایند حسابداری تعهدی می باشد و هیچ یک از اعداد و ارقام صورتهای مالی به اندازه سود توجه جامعه سرمایه گذار را به خود جلب نمی کند .

در این بخش ارتباط بین سود حسابداری و قیمت سهام در دو حالت (1) شرایط اطمینان و بازار کامل و (2) شرایط عدم اطمینان و بازار ناقص مورد بررسی قرار خواهد گرفت .

ارتباط بین سود و ارزش سهم در شرایط اطمینان و بازار کامل

بازار کارآزاری است که در آن هزینه معامله اوراق بهادار صفر باشد ، هیچ شخص و گروهی قادر به کسب بازده غیر عادی نمی باشد ، قیمت در مقابل اقدامات یک فرد و یا یک گروه حساسیت بخرج نمی دهد و بالاخره آنکه فرد هر زمان که اراده کند می تواند سهام مورد نظر خود را بخرد یا بفروشد .فرض شرایط اطمینانبندین معنی است که کل انتظارات سرمایه گذاران برآورده می شود و خود آنها نیز این موضوع را می دانند ، لذا ارزش اوراق بهادار در هر زمان بر اساس انتظارات افراد به راحتی قابل تعیین است.

با فرض بازار کامل و شرایط اطمینان مفهوم سود اقتصادی کاملاً روشن بوده و از طریق مدل ارزشگذاری، براحتی قابل تعیین است. در شرایط فوق می توان از طریق تنزیل جریانهای نقدی آینده که در دوره های مختلف حاصل می شوند، ارزش اوراق بهادار را تعیین نمود. در شرایط اطمینان و بازار کامل می توان گفت که فرایند تعهدی برای تعیین سود حسابداری زائد است زیرا در این شرایط ارزشیابی شرکت می تواند از طریق تعیین ارزش بازار بدهی ها و ارزش ویژه منعکس در ترازنامه صورت پذیرد. پس در فرض بازار کامل و شرایط اطمینان، سود حسابداری یکی از روشهای تعیین ارزش سهام عادی می باشد و نه تنها روش.

ارتباط بین سود و ارزش سهام در شرایط عدم اطمینان و بازار ناقص

فرضیات بازار کامل که ذکر شد در شرایط عدم اطمینان و بازار ناقص وجود ندارد. در این شرایط ارزشگذاری اوراق بهادار بسیار مشکل است، زیرا همیشه برای اوراق بهادار بازار وجود ندارد تا بتوان بر اساس واکنش ها و انتظارات بازار، اوراق بهادار شرکت را ارزشگذاری نمود. همچنین به علت شرایط عدم اطمینان، پیش بینی دقیق جریانهای نقدی آتی غیر ممکن بوده و این پیش بینی ها در شرایط مختلف با احتمالات فراوان صورت می پذیرد. در شرایط بازار ناقص و عدم اطمینان، دیگر ارزش گذاری فرآیند روشنی نیست زیرا بازار به طور کامل ترجیحات (اولویتهای) افراد را نشان نمی دهد.

در برخی موارد ممکن است اصلاً ارزش بازاری وجود نداشته باشد و ممکن است که ارزش بازار مشاهده شده، به طور کامل ارزش ادعاها بر روی داراییهای شرکت را (به علت ناقص بودن بازار) نشان ندهد. در این حالت به احتمال زیاد توافقی عمومی در بین سهامداران وجود ندارد و حتی اگر این توافق وجود

داشته باشد ، ممکن است باعث حداکثر شدن ارزش بازار نشود که نتیجه آن «ناشناخته ماندن قیمت سهام و محتوای اطلاعاتی کم آن» می باشد .

بنابراین در این حالت ارزشگذاری شرکت بر اساس ارزش بازار بدهیها و ادعاهای صاحبان سهام ، مانند بازار کامل صحیح به نظر نمی رسد . در این شرایط به سود حسابداری به عنوان دیدگاه اطلاعاتی نگرسته می شود . سود یک منبع اطلاعاتی است که در ارزشگذاری اوراق بهادار شرکت ، توسط سرمایه گذاران مورد استفاده قرار می گیرد . با این وجود سود همانند بازار کامل ، دارای ارتباطی مستقیم و ساده با ارزشگذاری نمی باشد . فرایند قیمت و سود در این حالت شامل سه عنصر زیر است که از طریق آنها می توان ارزش بازار سهام عادی و سود حسابداری را به هم مرتبط ساخت:

1 - ارتباط بین قیمت‌های جاری و سود تقسیمی آتی

2- ارتباط بین سودهای آتی و سوهای فعلی

3- ارتباط بین سود تقسیمی آتی و سود های آتی

با توجه با حقایق فوق ، نقش حسابداری تعهدی «ایجاد یک سیستم اطلاعاتی مناسب برای سرمایه گذاران» مشخص می گردد . در این حالت سرمایه گذاران به منظور تعیین دقیق ارزش سهام ، حاضر به پرداخت هزینه کسب اطلاعات مورد نیاز خود می باشند.

تاثیر اظهار نظر حسابرسان بر قیمت سهام

تاثیر اظهار نظر حسابرسان بر قیمت سهام به هم راستایی نظریه حسابرس با نظر سهامداران و سرمایه گذاران بستگی دارد .

در صورتی که نظر حسابرس با نظر سهامداران و سرمایه گذاران متفاوت باشد با توجه به دسترسی رسمی حسابرس به اطلاعات درون سازمانی (Inside Information) نظریه وی مورد واکنش سهامداران قرار می گیرد .

تحقیقات تجربی انجام شده درباره شروط حسابرسی به دو گروه تقسیم می گردند یک گروه فرایند تصمیم گیری حسابرس را برای رسیدن به گزارش مشروط (به خصوص شروط مهم و اساسی) مورد مطالعه قرار می دهد و گروه دیگر تاثیر گزارشهای مشروط به گروههای استفاده کننده را بررسی می نماید .

در تحقیقات فرایند تصمیم گیری می توان تاثیر اطلاعات منتشر شده صورتهای نالی در گزارش مشروط ملاحظه نمود . یعنی اطلاعات مالی منتشر شده ، زمینه ساز پیش بینی و صدور گزارش مشروط توسط حسابرسان می باشد.

در تحقیقات گروه دوم ، میزان مفید بودن شروط حسابرسی مورد پژوهش قرار گرفته است. نتایج این تحقیقات ، تاثیر انتشار شروط حسابرسی بر اشخاص مختلف را نشان می دهند در حالیکه در مورد تاثیر آنها روی قیمت بازار و سهام ، نتایج یکنواخت حاصل نشده است . نظرات حسابرس ممکن است ارزیابی های قبلی بازار همسو باشد و اطلاعاتی را منعکس کند که بازار سهام از آنها مطلع است ، در آن صورت نمی توان شروط حسابرسی را بر رفتار اقتصادی چندان موثر دانست.

در حالت عکس ، در صورتی که اظهار نظر حسابرس حاوی اطلاعاتی باشد که بازار از آنها آگاهی نداشته باشد ، نظیر پیش بینی نقدینگی یا وضعیت عملکرد آتی یا سایر برنامه های مدیران ، در آن صورت بازار با توجه به جهت مثبت یا منفی اطلاعات واکنش مثبت یا منفی نشان خواهد داد .

تحقیق خانم دکتر ساندرا کریزل فلیک (Sandra Kreisel Fleak) در سال 1988 نشان می دهد که اظهار نظرمبنی بر عدم تداوم فعالیت توسط حسابرس در حالی که بازار انتظار آن را نداشته باعث واکنش قیمت سهام شده است. همین نوع اظهار نظر در صورتی که بازار انتظار آن را داشته باشد واکنش قیمت سهام نگردیده است. به طور کلی اظهار نظر درباره نبود تداوم فعالیت یک نوع پیشگویی است که بر تصمیمات استفاده کنندگان از اطلاعات تاثیر می گذارد. عبارت ساده تر وقتی گزارش حسابرس احتمال فقدان تداوم فعالیت شرکتی را بیان نماید. این اظهار نظر به گونه ای در ارزیابی بازار و تلقی سرمایه گذاران اثر می گذارد و باعث تسریع مراحل توقف عملیات شرکت می شود. در این زمینه پیش بینی حسابرس مزید بر علت می شود و به واقعیت می پیوندد. بطور خلاصه وظیفه حسابرس در افشای حقایق از یک سو و احتمال تاثیر نامطلوب این اقشار از سوی دیگر در برابر بوده که در تحقیقات گروه اول (فرایند تصمیم گیری) جنبه های مختلف مورد مطالعه قرار گرفته است.

مواردی از تحقیقات انجام شده در رابطه با گزارشهای حسابرسی قیمت و بازده سهام

موضوع تحقیقات انجام شده	نتایج تحقیق
تاثیر گزارشهای حسابرس بر نحوه ارائه صورتهای مالی واحدهای اقتصادی تحت پوشش دستگاههای دولتی	وضعیت گزارشهای حسابرسی هر سال نسبت به سال قبل بهتر شده و بهبود در روند زمان معلوم بهبود در نحوه ارائه صورتهای مالی می باشد

<p>بررسی اثر موارد مطروحه در گزارشات حسابرسان مستقل و بازرسان قانونی بر تصمیمات مدیران واحدهای تجاری تاثیر افزایش سرمایه بر بازده سهام شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران بررسی کارایی بورس اوراق بهادار تهران بررسی مشکلات قیمت گذاری شرکتهای مشمول خصوصی سازی</p>	<p>عدم تاثیر گذاری گزارشات حسابرس بر تصمیمات مدیران عدم تاثیر گذاری سرمایه بر بازده سهام شرکتهای (دوره 1370-1376) بورس تهران در سطح ضعیف کارائی، کارا نمی باشد غیر عملی بودن قیمت گذاری اولیه جهت ورود به بورس تهران</p>
<p>اثر گزارش مشروط بر ضریب حساسیت سود</p>	<p>صدور اظهار نامه مشروط حسابرس پایه ای برای تجدید نظر در انتظارات بازار و تغییر در پایداری سود می باشد</p>

بررسی های آماری

جامعه آماری این پژوهش شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تا پایان سال 1377 می باشند که جهت بررسی ارتباط بین بازده و انواع اظهار نظرهای حسابرسی مورد تحقیق قرار گرفته اند .

در بخش دوم پژوهش نیز از جامعه آماری شامل افراد آشنا با گزارش حسابرس با اطلاعات مالی و سهام استفاده به عمل آمده است .

طبق گزارشات سالیانه سازمان بورس و اوراق بهادار تعداد شرکتهای پذیرفته شده در بورس در زمان مورد تحقیق به شرح زیر می باشد .

سال	تعداد شرکت
1374	198
1375	246
1376	263
1377	281

همچنین در گزارشات سالیانه بورس اوراق بهادار ، میزان بازده هر یک از شرکتهای طبق تعریف بازده شامل سود نقدی ، سود سهمی ، حق تقدم و افزایش (کاهش) قیمت سهام محاسبه و اعلام گردیده است.

با دسترسی به مجموعه نرم افزارهای اطلاعاتی شرکتهای بورس (آرشیو تصویرهای مفید) مشخص گردید که از 820 گزارش ارائه شده از طرف موسسات حسابرسی تعداد 599 گزارش (68/5٪) توسط سازمان حسابرس صادر گردیده است.

بر این اساس با توجه به حجم بالای گزارشات صادره توسط سازمان حسابرسی و همچنین وجود یکنواختی در نحوه گزارش دهی و ارائه اظهار نظر ، کلیه گزارشات صادره توسط سازمان حسابرسی جهت شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار در سنوات 1373 الی 1376 بعنوان نمونه انتخاب گردید.

با توجه به اینکه گزارش حسابرسی معمولاً چهار ماه بعد از سال مالی ارائه می گردد لذا تاثیر اظهار نظر حسابرسی بر بازده سال انتشار گزارش (سنوات 1374 الی 1377) بعنوان نمونه انتخاب گردید.

در بررسی پرسشنامه ای آزمون رابطه بین گزارش حسابرسی و بازده سهام با توجه به کیفی بودن اطلاعات مورد استفاده در تحقیق و بعلاوه نا مشخص بودن واریانس جامعه از حداکثر میزان پراکندگی کمیت تصادفی استفاده گردید و واریانس برابر $D(x) = 25\%$ در گرفته شد که بر اساس آن حداقل حجم نمونه لازم محاسبه گردید.

$$n = \frac{[z_{1-\frac{a}{2}} \times D(x)]}{E^2}$$

با در نظر گرفتن a به عنوان مقدار سطح عدم اعتماد، $1-a$ برابر سطح اعتماد مورد نظر تلقی می گردد. با توجه به دو طرفه بودن توزیع و ضرورت لحاظ $a/2$ در فرمول، با قرار دادن z مقدار عددی کمیت موجود در جدول اعداد دارای توزیع استاندارد نرمال برای سطح اعتماد $1-a/2$ ، n محاسبه می گردد. مقدار E یا خطای برآورد بر اساس دامنه قابل قبول تعیین شده است با محاسبه حجم مورد نیاز بدست آورید:

$$n = \frac{(1/96)_2 \times 0/25}{(0/1)_2} = 96$$

بمنظور پوشش مناسب آماری یکصد و ده عدد پرسشنامه بین مدیران مالی شرکتهای پذیرفته شده در بورس، مدیران و سرپرستان حسابرسی شرکتهای کارگزاران و کارشناسان بورس اوراق بهادار تهران و اساتید حسابداری دانشگاهها توزیع گردیده که از این تعداد 101 عدد آن جمع آوری گردیده که پنج پرسشنامه به علت عدم پاسخ در ارزیابی مورد استفاده قرار نگرفت. از آنجایی که تعداد نمونه انتخاب

شده بیشتر از 30 باشد توزیع جامعه نرمال تشخیص داده شد. بنابراین نتایج ناشی از نمونه گیری قابلیت تعمیم به کل جامعه را دارا می باشد.

ابزار اندازه گیری این پژوهش در بخش اول را داده های ثبت شده موجود در رابطه به بهزده و اظهار نظرهای گزارش حسابرسی و در بخش دوم پاسخهای پرسشنامه مبتنی بر روش لیکرت تشکیل می رهد.

در پژوهش سعی شده با افزایش دقت ، نتیجه اندازه گیری واقع بینانه تر و دسترسی به اعتماد و پایانی از طریق کاهش خطای اندازه گیری متغیرهای مورد استفاده امکان پذیر گردد. عبارت دقیق تر چنانچه پژوهش تحت همین شرایط مجدداً بعمل آید نتایج فنی حاصل می گردد. محاسبات به وسیله نرم افزار کامپیوتری سیستم تحلیل آماری (Statistical Analysis System) SAS جهت داده های ثبت شده آماری و نرم افزار آماری علوم اجتماعی

(Statistical Package Social Sciences) SPSS برای ارزیابی پرسشنامه انجام شده است. در اولین بخش بررسی آماری پژوهش بر اساس داده های ثبت آماری از تست و همچنین آمار دقیق فیشر (Fisher's Exact) و ضریب توافق چوپروفا استفاده شده است. و در بخش دوم بررسی از پرسشنامه لیکرت با دادن ضریب به پاسخها و محاسبه و میانگین و انحراف معیار پاسخ ها استفاده بعمل آمد.

در آزمون فرضیه جهت اثبات یا رد فرضیه ها از طریق پرسشنامه با توجه به نامشخص بودن انحراف معیار و میانگینکل جامعه از توزیع [استیودنت] جهت آزمون فرضیه ها استفاده گردیده و به علت اینکه تعداد حجم نمونه بزرگتر از 30 است توزیع حجم نمونه از [استیودنت] به نرمال تبدیل می شود.

تحلیل یافته ها:

اطلاعات خلاصه شده جهت بررسی ارتباط بین بازه و انواع گزارش حسابرسی شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در طی سنوات 1374 بشرح جدول زیر می باشد:

جدول شماره یک

سال بررسی	1374	1375	1376	1377	جمع
تعداد شرکتهای پذیرفته شده در بورس	198	246	263	281	988
تعداد شرکتهای مورد بررسی	105	138	155	147	545
درصد بررسی	53%	56%	59%	52%	55%

جدول شماره دو:

سال 1374	جمع	بازده زیاد (بالا تر از میانگین)	بازده کم (صفر تا میانگین)	بازده منفی	وع بازده 75
جمع کل بازده:					نوع اظهار نظر 74
16599/99	7	1	6	0	مقبول
تعداد	97	30	63	4	مشروط
شرکت: 105	1	0	1	0	رد و عدم اظهار نظر
میانگین: 158/1					

جمع سال 74	4	70	31	105	
------------	---	----	----	-----	--

جدول شماره سه:

نوع بازده 75 نوع اظهار نظر (74)	بازده منفی	بازده کم (صفر يا ميانگين)	بازده زياد (بالاتر از ميانگين)	جمع	سال 1375 جمع كل بازده 6290/42 تعداد شركت: 138 ميانگين : 45/85
مقبول	2	2	0	4	
مشروط	27	60	47	134	
رد و عدم اظهار نظر	0	0	0	0	
جمع سال 75	29	62	47	138	

جدول شماره 4

نوع بازده 76 نوع اظهار نظر (75)	بازده منفی	بازده کم (صفر يا ميانگين)	بازده زياد (بالاتر از ميانگين)	جمع	سال 1376 جمع كل بازده
مقبول	1	1	2	4	

مشروط	47	36	68	151	1862/49
رد و عدم اظهار نظر	0	0	0	0	تعداد شرکت: 155 میانگین : 12/02
جمع سال 76	48	37	70	155	

جدول شماره پنج

نوع بازده 77 نوع اظهار نظر (76)	بازده منفی	بازده کم (صفر یا میانگین)	بازده زیاد (بالاتر از میانگین)	جمع	سال 1377 جمع کل بازده 1059/60 تعداد شرکت: 147 میانگین : 7/21
مقبول	1	1	1	3	
مشروط	55	17	70	142	
رد و عدم اظهار نظر	0	0	1	2	
جمع سال 77	57	18	72	147	

جدول شماره شش

بازده سالهای 84 الی 77

تعداد شرکت : 545

جمع	بازده زیاد (بالاتر از میانگین)	بازده کم (صفر یا میانگین)	بازده منفی	نوع بازده مجموع چهار سال نوع اظهار نظر مجموع چهار سال
18	4	10	4	مقبول
524	215	176	133	مشروط
3	1	1	1	رد و عدم اظهار نظر
545	220	187	138	جمع سال کل

آزمون فرضیه:

جهت اثبات فرضیه تحقیق «بررسی معنی دار بودن ارتباط بین اظهار نظر گزارش حسابرسی و بازده

سهام» از طریق آزمون پیرسون (x^2) و فیشر Fisher's Exact بعمل آمد.

دو کمیت بازده و اظهار نظر حسابرس از هم مستقل می باشند .

 $H_0 =$

دو کمیت بازده و اظهار نظر حسابرس از هم مستقل نمی باشد.

 $H_1 =$

سطح معنای دار بودن

$$a=5\%$$

تابع نمونه ای آزمون بر اساس اصل واگرایی فراوانی های تجربی و فراوانی های نظری بنا شده و تقریباً بر طبق قانون x^2 ، توزیع می گردد که ملاک توافق پیرسون نامیده می شود.

2- توضیح ناحیه بحرانی بر طبق قانون، به شکل زیر تعیین می شود:

$$x^2_{95,4} = 9.49 \quad (\text{جهت سالهای 74 و 77 و کل مجموعه})$$

$$w(x^2 - x^2, (s-1)(t-1)) =$$

$$x^2_{95,2} = 5.99 \quad (\text{جهت سالهای 75 و 76})$$

قضاوت و تصمیم گیری :

مقدار عددی ملاک آزمون کننده با توجه به نمونه های انتخاب شده طبق جداول فوق برای سنوات 74 الی 77 و کل آن به شرح ذیل می باشد (نتیجه محاسبات نرم افزاری).

74	75	76	77	کل
ملاک آزمون کننده 1/831	3/0735	0/0707	1/5843	4/1555

$$x^2$$

چون مقدار عددی ملاک آزمون کننده در هیچ یک از سالها در ناحیه بحرانی قرار نمی گیرد لذا فرضیه پذیرفته می شود. در نتیجه بین متغیرها استقلال وجود دارد.

در ارزیابی دیگر ضریب توافق چوپروف مورد محاسبه قرار گرفت.

: ضریب چوپروف P:

ضریب چوپروف	کل	77	76	75	74
P=	0/06	0/07	0/02	0/12	0/09

با توجه به اینکه ضریب $0 < p < 1$ اگر به 1 نزدیک باشد ضریب همبستگی (توافق نظر) بیشتر است و اگر به صفر نزدیک باشد توافق نظر کمتر است. لذا با مشاهده ارقام بدست آمده میزان عدم همبستگی بین بازه و اظهار نظر مشهود می باشد.

نکته قابل ذکر این است که در صورتیکه تعداد فراوانی مشاهده شده هر خانه کمتر از 5 باشد از آمار دقیق فیشر جهت محاسبه دقیقتر استفاده می شود. در این ارتباط نیز آزمون فیشر انجام و در هر 5 حالت سطح احتمال بدست آمده از سطح احتمال آزمون (5%) بیشتر بوده و نتایج آزمون فوق مورد تأیید قرار گرفته است. در بررسی میدانی و پیمایشی پرسشنامه به صورت باز و بسته و با این پرسش که در صورت عدم استفاده مطلوب از اظهار نظر حسابرس، چه دلایلی برای این امر مترتب است مطرح گردید. پاسخ های دریافتی که در ادامه ارائه می شود زمینه های محدود کننده رابطه معنی دار بین اظهار نظر حسابرس و بازده سهام را بیان می کند.

دلایل عدم استفاده مطلوب اظهار نامه حسابرسان در تصمیم گیری های مالی و تأثیر آن بر بازده سهام (به ترتیب تعداد پاسخ ها).

1- عدم آشنایی کامل سهامداران با اهمیت نقش حسابرسان و اظهار نظر حسابرسان

2- نامشخص بودن جایگاه حسابرس از دیدگاه قانونی و حرفه ای و همچنین انتظارات جامعه از خدمات حسابرس.

- 3- عدم شفافیت کافی گزارش حسابرسی و اطلاعات آن و متکی بودن این گزارش به بهای تمام شده تاریخی .
- 4- فقدان آگاهی های مالی و حسابداری در بسیاری از سهامداران و مدیران به منظور انجام تجزیه و تحلیل صورتهای مالی .
- 5- عدم کارایی بورس اوراق بهادار تهران و وجود برخی نارساییهای اطلاعاتی در سیستم بازار سرمایه ایران .
- 6- تاریخی بودن اطلاعات تهیه شده و عدم توجه به ارزشهای جاری .
- 7- ضعف فرهنگ پاسخگوئی در جامعه .
- 8- عدم پویائی فرایند اظهار نظر حسابرسی (سالی یکبار) متقابلاً روند پویا در شاخص قیمت و نرخ سهام .
- 9- فقدان سیستم اطلاعاتی بهنگام و کاملاً شفاف از سوی شرکتها .
- 10- تأثیر ضعف اظهار نظر حسابرس در جهت عادلانه شدن قیمت و بازده سهام در بورس .
- 11- نبود سیستم مکانیزه پیشرفته و مجهز در بورس اوراق بهادار تهران جهت انعکاس سریع اطلاعات شرکتها به سهامداران .
- 12- تمرکز دولتی حسابرسی مالی در ایران و برخی نارسایی های ساختاری و قانونی در سیستم حسابرسی کشور .
- 13- تأثیرگذاری شرایط سیاسی و اقتصادی در بازار سهام .
- 14- توجه ناکافی مجامع عمومی به گزارش حسابرس بهنگام تصمیم گیری در مجمع عمومی .
- 15- عدم برخورداری از همکاری مناسب کارگزاران بعنوان مشاور سرمایه گذاری .

16- تعلق بیشترین سهم مبادلاتی سهام به سازمانها و نهادها و مؤسسات عمومی ، دولتی و نیمه دولتی و مبتنی بر تحلیل های غیر عملی و کارشناسی نشده .

17 - ضعف سیستم نظارتی در برخورد با انحراف شدید موارد پیش بینی و واقعی EPS و بودجه شرکتها .

18 - عدم قانونمندی و نامشخص بودن مسئولیت حسابرسان در مقابل اشخاص ثالث مشخص .

19- عدم اطلاع و آگاهی استفاده کنندگان یا خریداران و فروشندگان سهام در بورس تهران از میزان اعتباردهی گزارش حسابرس بر صورتهای مالی شرکتها پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران .

20- عدم اطلاع سرمایه گذاران از انواع ابزارهای مهندسی مالی .

21- تأکید بر نقش بازرسان در قانون تجارت و ضعف نقش حسابرسان در قوانین موجود .

نتیجه بررسی :

در بررسی نقش اظهار نظر گزارش حسابرسی بر بازده سهام با توجه به داده های ثبت شده آماری سلهای 1374 و 1377 و انجام آزمون فرضیات نتایج ذیل حاصل گردد .
جدول یافته های پژوهش (مبتنی بر داده های آماری واقعی) .

شرح فرضیه	X2	X2	نتیجه	درجه
	سطح	محاسبه	آزمون	همبستگی

P	شده	اطمینان %95	
0/09	رد فرضیه	1/831	9/49
			اظهار نظر گزارش حسابرسی شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران و بازده سهام آنها طی سال 1374 از یک رابطه معنی دار برخوردار می باشد .
0/12	رد فرضیه	3/0735	5/99
			اظهار نظر گزارش حسابرسی شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران و بازده سهام آنها طی سال 1375 از یک رابطه معنی دار برخوردار می باشد .
0/02	رد فرضیه	0/0707	5/99
			اظهار نظر گزارش حسابرسی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران و بازده سهام آنها طی سال 1376 از یک رابطه معنی دار برخوردار می باشد .
0/07	رد فرضیه	1/5843	9/49
			اظهار نظر گزارش حسابرسی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران و بازده سهام آنها طی سال 1377 از یک رابطه معنی دار برخوردار می باشد .

0/06	رد فرضیه	4/1555	9/49	اظهار نظر گزارش حسابرسی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران و بازده سهام آنها طی سنوات 74 تا 1377 از یک رابطه معنی دار برخوردار می باشد .
------	-------------	--------	------	---

به این ترتیب ملاحظه می کنیم که استقلال بین دو متغیر یعنی اظهار نظر گزارش حسابرسی و بازده سهام در آزمون انجام شده با 95٪ اطمینان تأیید گردیده است و ضریب همبستگی محاسبه شده بسیار ناچیز می باشد . نتایج حاصل از آزمون فرضیات مبتنی بر اطلاعات جمع آوری شده از طریق پرسشنامه نیز به شرح ذیل بدست آمد .

جدول یافته های پژوهش (مبتنی بر اطلاعات استخراج شده از پرسشنامه)

شرح فرضیه	T با سطح اطمینان 95٪ و دامنه مربوطه	T محاسبه شده	نتیجه آزمون
-----------	-------------------------------------	--------------	-------------

رد فرضیه	-3/285	1/645	اظهار نظر گزارش حسابرسی شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران و بازده سهام آنها طی سال تا 13771374 از یک رابطه معنی دار برخوردار می باشد .
رد فرضیه	-3/229		گزارش حسابرسی با اظهار نظر مقبول تأثیر مثبت بر بازده سهام شرکتهای پذیرفته شده در بورس دارد .
رد فرضیه	-2/456	1/645	گزارش حسابرسی با اظهار نظر مشروط تأثیر نسبتاً اندک بر بازده سهام شرکتهای پذیرفته شده در بورس دارد .
تأیید فرضیه	-9/526	-1/645	گزارش حسابرسی با اظهار نظر مشروط تأثیر منفی بازده بر سهام شرکتهای پذیرفته شده در بورس دارد .

با توجه به چهار مورد آزمون بعمل آمده ، بخش اعظم مجموعه ، شامل 3 گروه تحت بررسی ، فرضیه H_0 را تدیید می کند و با در نظر گرفتن نظرات پاسخ دهندگان که در سؤال باز پرسشنامه جمع آوری گردید ، به دلایل مختلف رابطه معنی دار بین بازده سهام و انواع اظهار نظر گزارش حسابرسی وجود ندارد .

یادداشت ها :

1. اصول حسابرسی نشریه 87 ، سازمان حسابرسی جلد اول ، چاپ اول سال 1371 - صفحه 51 .
2. مجموعه مقالات سازمان حسابرسی تابستان 72 ، مقاله فلسفه حسابرسی و نقش آن در تحلیل گزارشگری - احمد حمید راوری .
3. رهنمودهای حسابرسی نشریه 114 سازمان حسابرسی اسفند 1376 صفحه 7 .
4. استانداردهای حسابرسی نشریه 124 سازمان حسابرسی اسفند 1377 بخش 70 .
5. مجموعه قوانین ، مقررات و آئین نامه - سازمان بورس اوراق بهادار تهران - 1378 - صفحه 66 .
6. فصل نامه تحلیلی حسابرس شماره 3 ، آبان ماه 78 ، 8 ، ناشر سازمان حسابرسی .
7. مجله علمی پژوهشی اقتصاد مدیریت - خلاصه پایان نامه دکتر محمد علی خاتمی ، شماره 40 ، بهار 1378 .
8. Fleak.S.K (1988) the Going - concern Audit Opinion and share price Behavior Published Ph.D.Dissertaion . University of Missouri Columbia UMI Dissertaion Services.
9. پایان نامه کارشناسی ارشد آقای هادی هاتفی یوسفی ، دانشگاه آزاد اسلامی ، واحد تهران مرکزی ، سال 76 - 1375 .
10. پایان نامه کارشناس ارشد آقای حمید جمشیدی ، دانشگاه آزاد اسلامی ، واحد تهران مرکزی ، سال 77 - 1376 .

11. پایان نامه کارشناسی ارشد آقای حسن اسماعیلی ، دانشگاه آزاد اسلامی ، واحد تهران مرکزی ، سال 78 – 1377 .
12. پایان نامه کارشناسی ارشد آقای سلطانعلی اکبری ، دانشگاه آزاد اسلامی ، واحد تهران مرکزی ، سال 77 .
- 13 . پایان نامه دکترای آقای قدرت الله طلبی ، دانشگاه تهران ، دانشکده مدیریت سال 1374 .
14. Sung K.Choi , Debra . jeter journal of Accounting and econimics 15
(1992) North – Holland.
15. امار احتمال و استنباط آماری تألیف جلیل جلیلی خوشنود ، دانشگاه آزاد اسلامی واحد جنوب ، 1375 ، صفحه 418 .
- 16 . مهدی صفاری ، آماو و کاربرد آن در مدیریت – چاپ اول ، نشر دانا – تهران صفحه 13 .

منابع و مأخذ تحقیق :

1. نشریات سازمان حسابرسی (شماره های 124 الی 121 و 114 و 110 و 108 و 107 و 105 و 87 و 63 الی 60 و 34) .
2. بررسیهای حسابداری و حسابرسی ، فصلنامه علمی پژوهشی ، دانشکده علوم اداری و مدیریت بازرگانی انشگاه تهران .
3. تحقیقات مالی ، فصلنامه علمی و پژوهشی ، دانشکده علوم اداری و مدیریت بازرگانی دانشگاه تهران .
4. حسابرس ، فصلنامه تحلیلی پژوهشی ، سازمان حسابرسی .

5. حسابدار ، ماهنامه انجمن حسابداران خبره ایران .

6. مجموعه مقالات حسابرِس ، سازمان حسابرسی .

7- سایت اطلاع رسانی آفتاب www.aftab.ir